

DE DILEMMA'S VAN DE GEORGANISEERDE VLAAMSE
OUD-OOSTFRONTSTRIJDERS.

Een analyse van het antisemitisme en Vlaams-nationalisme
in *Berkenkruis* en *Periodiek Contact*

DOOR

FRED GOEDBLOED*

Stichting Historische Racisme Studies, Leiden

INLEIDING

Na Engeland, Nederland en Frankrijk werd ook Vlaanderen in 1988 geconfronteerd met een racistische politieke partij. Het 'Vlaams Blok' wist bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1988 en de Europese verkiezingen van 1989 met een racistisch en steil Vlaams-nationaal programma opmerkelijke verkiezingsoverwinningen te behalen. De partij volgde daarbij de tactiek die door het Engelse 'National Front' werd ontwikkeld.¹ Men distantieerde zich van 'bepaalde uitwassen van het racisme' om des te feller te keer te gaan tegen etnische minderheden en gastarbeiders.² Dat het racisme als een magneet werkt op uitgesproken racisten en nationaal-socialisten werd gebagatelliseerd.

Uit onderzoek naar het Engelse National Front blijkt een kleine, goed georganiseerde groep nationaal-socialisten een grote stempel te

---

* Ik wil graag J. van Donselaar, B. de Wever, L. Vos, L. Abbig en L. Lucassen bedanken voor hun bijdrage aan dit artikel.

1. M. BILLIG, *Fascists, a social psychological view of the National Front*, (London, 1978).

2. H. GISELS, J. VANDER VELPEN, *Het Vlaams Blok 1938-1988. Het verdriet van Vlaanderen*, (Berchem, 1989) 106-124.

drukken op de ideologie van deze racistische partij. Bij de achterban wordt sympathie gewekt voor de nationaal-socialistische zaak en geleidelijk verruilen trouwe National Front aanhangers hun wat ongestructureerde racisme voor het meest rabiate antisemitisme.³ Ook in het Vlaams Blok bestaat een kern van nationaal-socialisten en het is niet ondenkbaar dat ook zij meer invloed zullen krijgen.

Vlaams Blok is niet de enige Belgische partij met racistische trekken, maar wel de meest succesvolle. Om dat succes te verklaren wordt gewezen op de combinatie van racisme en Vlaams-nationalisme in de partijpropaganda. Bepaalde vormen van racisme zouden grote affiniteit hebben met het Vlaams-nationalisme, wat voor de leiding reden zou zijn de toekomst met vertrouwen tegemoet te zien. In dit artikel wordt onderzocht of bepaalde vormen van racisme inherent zijn aan het Vlaams-nationalisme.⁴ Het uitgangspunt is dat racisme en Vlaams-nationalisme twee onafhankelijke grootheden zijn. Ik zal me beperken tot het racisme van een kleine groep in een extreme situatie: het antisemitisme van Vlaamse oud-Oostfrontstrijders.

De georganiseerde Vlaamse collaborateurs, met name de oud-Oostfrontstrijders en de voormalige geüniformeerde wapendragers, vormen een voor de hand liggende groep om het verband tussen Vlaams-nationalisme en racisme te onderzoeken. Op de eerste plaats hadden veel oud-Oostfrontstrijders een Vlaams-nationale achtergrond. Zij meldden zich pas voor vrijwillige inzet in Duitse dienst nadat het VNV (Vlaams Nationaal Verbond), de vooroorlogse Vlaams-nationale partij, steun gaf aan de Duitse wervingscampagne.⁵

In de tweede plaats kwamen de collaborateurs intensief in contact met nationaal-socialistische ideeën. Dat gold vooral voor de vrijwilligers die zich meldden voor militaire inzet. Zij werden ingeschakeld

---

3. *Ibidem*, 298-350.

4. L. SARENS formuleert deze hypothese in: 'Het Verdinaso en de Joden (1931-1940). II', *Wetenschappelijke tijdingen op het gebied van de geschiedenis van de Vlaamse Beweging*, 4 (1987) 253-254.

5. Zie B. DE WEVER, *Oostfronters, Vlamingen in het Vlaams Legioen en de Waffen-SS*, (Tiel, 1983) 40-59, M. DE WILDE, 'De kollaboratie deel 1', *België in de Tweede Wereldoorlog. Deel 5*, (Antwerpen/Amsterdam, 1985) 73-93. Zie ook B. DE WEVER, *Staf de Clerq*, (Brussel, 1989) 181-200.

in de Waffen-SS, het nationaal-socialistische keurkorps bij uitstek.⁶ In een korps dat zijn bestaansrecht ontleende aan de rassentheorie zouden eventuele latente racistische ideeën die gevoed werden door een Vlaams-nationale achtergrond een ideologische inhoud kunnen hebben gekregen. Tenslotte vormt het lidmaatschap van een oud-Oostfrontstrijders organisatie een belemmering bij het afstand nemen van racisme en antisemitisme.

BRONNEN

De ± 2000⁷ georganiseerde oud-Oostfrontstrijders en voormalige geüniformeerde wapendragers⁸ zijn verbonden in het 'Sint Maar-

---

6. B. DE WEVER, *Oostfronters*, 39-70, 76-85, 88-96. M. DE WILDE, 'De kollaboratie. Deel I', 74-76, 81-84. Zie ook G.H. STEIN, *The Waffen SS. Hitler's Elite Guard at War 1939-1945*, (Ithica/London, 1984) 154, 162-163. De beschrijving die N.K.C.A. in 't Veld geeft in *De SS en Nederland*, (Amsterdam, 1987) 315-316, 349-350 353-359, voor de problemen bij de opvang van de Nederlandse vrijwilligers sluit naadloos aan bij de Vlaamse ervaringen. Alleen waren de problemen bij de Vlamingen dusdanig groot dat Stein de Vlamingen nog steeds aanduidt als "the black sheep among the legions" G.H. STEIN, *The Waffen SS*, 163.

7. Schatting op basis van gegevens uit *Berkenkruis* en *Periodiek Contact*. Volgens *Periodiek Contact* had de Hertog Jan van Brabant, het voormalige gewest Brabant, rond de 1000 leden. *Periodiek Contact*, 7/8 (1982) 780. Als Brabant, na de breuk, minder dan de helft van het totaal van het aantal leden van het Sint Maartensfonds bundelt, wat waarschijnlijk is, komt men op minimaal 2000 leden. Voor schattingen: *Berkenkruis*, 3 (1977) 20, *ibidem*, 5 (1977) 39, *ibidem*, 3 (1978) 24-27, *ibidem*, 4 (1978), 7/8 (1978) 40-41, *ibidem*, 11 (1978) 18, *ibidem*, 3 (1979) 24-25, *ibidem*, 4 (1979) 30-31, *ibidem*, 12 (1980) 24-25, *ibidem*, 6 (1981) 1-2.

8. Met de term 'voormalige geüniformeerde wapendragers' duidt men in de kringen van de Vlaamse oud-Oostfrontstrijders al diegenen aan die in de Tweede Wereldoorlog in dienst van Duitse organisaties of met toestemming van Duitse instanties wapens droegen. Daar vallen natuurlijk de vrijwilligers die in de Kriegsmarine en de Luftwaffe dienden onder, maar ook minder voor de hand liggende organisaties als het NSKK (National Socialistische Kraftfahrer Korps, een organisatie die het transport van militaire goederen verzorgde) de Vlaamse Wacht, de Fabriekswacht, het veiligheidskorps van de De Vlag, de DM/ZB (Dietse Militie/Zwarte Brigade; de militie van het V.N.V.) en tal van andere organisaties. Niet alle leden van dergelijke organisaties waren daadwerkelijk bewapend. Over het algemeen geldt waarschijnlijk dat met 'voormalig geüniformeerde wapendragers' diegenen worden aangeduid die in de oorlog een uniform droegen en wilden bijdragen aan een Duitse overwinning.

tensfonds VZW'. Het Sint Maartensfonds ontstond in 1953 in Antwerpen als een radicale afsplitsing van het VVOOS (Vlaams Verbond van Oud-Oostfrontstrijders).⁹ Het VVOOS, dat begin 1951 was opgericht, wilde vooral een sociale dienst organiseren voor de oud-Oostfrontstrijders en hun families. Onder druk van de overheid werd het VVOOS in 1954 opgeheven. De gewestelijke afdelingen werden omgevormd tot VZW's; wettelijk erkende verenigingen met een liefdadig doel. De meeste VZW's sloten zich na verloop van tijd aan bij het Sint Maartensfonds. Er kwam een overkoepelend algemeen bestuur,¹⁰ dat het verenigingsblad *Berkenkruis* uitgaf. De gewestelijke afdelingen verzorgden de sociale dienstverlening van de getroffen families en de gezinnen van de gewonde, gesneuvelde en vermiste Oostfrontsoldaten.¹¹ De losse structuur, die onnodige weerstanden moest vermijden, gaf de gewestelijke afdelingen een grote autonomie. De hier geschetste structuur bleef tot 1979 vrijwel ongewijzigd.

Berkenkruis is voor de periode van 1972 tot 1989 onderzocht op antisemitische en racistische uitlatingen en op de relatie tussen dergelijke uitlatingen en het Vlaams-nationalisme van de redactie. Het onderzoek concentreert zich op de periode 1976-1982. In april 1980 brak de ongeveer 600 leden tellende Brusselse afdeling¹² met het algemeen bestuur van het Sint Maartensfonds en richtte de 'Hertog Jan van Brabant VZW' op. Het blad van de Hertog Jan van Brabant, '*Periodiek Contact*', is een voortzetting van het voormalige gewestelijke blad van

---

9. *Periodiek Contact*, 2 (1980) 1-5, *ibidem*, 9/10 (1980) 59-60, *ibidem*, 9 (1986) 22-26. *Berkenkruis*, 12 (1978) 8, B. DE WEVER, *Oostfronters*, 151-157, *Berkenkruis*, 5 (1977) 2, *ibidem* 7/8 (1978) 23-25, *ibidem* 12 (1978) 7-9, *ibidem* 3 (1981) 1.

10. Na een reorganisatie van het Sint Maartensfonds in 1982 kregen de gewestelijke afdelingen en 'Kameraadschapsverbanden' grotere financiële autonomie. Het vormde de basis voor een hereniging van het Sint Maartensfonds en de Hertog Jan van Brabant, *Berkenkruis*, 7/8 (1982) 18, *Periodiek Contact*, 9 (1984) 28.

11. Zie de achterkant van *Berkenkruis*: "De vereniging stelt zich tot doel: alle hulp onder welke vorm dan ook zowel materieel als moreel te verlenen aan alle noodlijdenden; verminkten; hun families; het verdedigen van hun rechten; het opzoeken van vermisten van de oorlog negentienhonderdeenveertig-negentienhonderdvijfveertig."

12. *Periodiek Contact*, 1 (1979) 1.

het gewest Brussel en werd bestudeerd voor de periode 1979 tot 1989.¹³ Ook hier gaat de aandacht vooral uit naar de periode rond de breuk.

De groep van georganiseerde oud-Oostfrontstrijders acht zich nog steeds gebonden door het oude SS-motto 'Meine Ehre Heisst Treue'.¹⁴ Trouw aan het korps staat centraal in het Europese netwerk van organisaties van oud-Waffen-SS-leden. Aangenomen mag worden dat een organisatie als het Sint Maartensfonds, dat zijn bestaansrecht ontleent aan die trouw, alleen slijt vanwege onoverbrugbare ideologische meningsverschillen. Als die zich voordoen wordt m.i. een groepje van nauwelijks 6-7 redacteurs van *Berkenkruis* representatief voor wat er in Sint Maartensfonds leeft, zeker omdat die redacteurs een vooraanstaande rol spelen in de verschillende facties.

Wie *Berkenkruis* in de periode 1976-1982 leest en vooral een nationaal-socialistisch oud-strijdersblad had verwacht, wordt getroffen door de centrale plaats van het Vlaams-nationalisme. De veteranen getuigen voortdurend van hun Vlaams idealisme en van hun eensgezinde inzet voor Vlaanderen.¹⁵ Men dient zich echter te realiseren dat elk ideologisch standpunt steeds wordt overgoten met een Vlaams-nationaal sausje. Aansluiting bij de Vlaamse Beweging biedt immers niet alleen een zekere bevestiging van het eigen idealisme, maar ook een zekere beschutting tegen aanvallen van de traditionele vijanden van het Vlaams-nationalisme.

Indien de ideologie van de oud-Oostfrontstrijders, of ideologische verschillen binnen hun organisatie door het gebruik van het Vlaams-

---

13. In januari 1983 fuseerde *Periodiek Contact* met het 'Noord-Nederlandse' tijdschrift van voormalige Nederlandse collaborateurs *De Wende* en veranderde de naam van het tijdschrift in *Periodiek Contact/De Wende*. Zie de rondschrijvens van de *De Wende*-redactie van 20 december 1982 en 10 januari 1983 en de rondgestuurde intentie verklaringen van de Vlaamse en Noord-Nederlandse redacties naar aanleiding van het samengaan van 1 april 1983. In 1986 werd de samenwerking verbroken, ontbrak de financiële basis?

14. Zie B. DE WEVER, *Oostfronters*, 111-118. Zie bijvoorbeeld ook F. VIERENDEELS, J. FRANÇOIS e.a., *Vlamingen aan het Oostfront. Deel II*, (Antwerpen, 1975) 30-31, *Berkenkruis*, 1 (1979) 23-25.

15. Dit komt vooral goed naar voren in de talloze overlijdensberichtjes en herdenkingsartikelen in 'Berkenkruis'. Zie de rubriek 'Familie berichten'.

nationale jargon worden gemaskeerd, dan vraagt dat om een bezinning op hoe 'de ideologie van de oud-Oostfrontstrijders' er uit ziet en welke meningsverschillen mogelijk zijn. Om die verschillen te verduidelijken wordt gebruik gemaakt van een ideaaltypische benadering, waarbij de periode voor de Tweede Wereldoorlog als uitgangspunt is genomen.

VLAAMS-NATIONALISME EN NATIONAAL-SOCIALISME¹⁶

De Vlaamse beweging, waar het Vlaams-nationalisme een exponent van is, maakte in de periode tussen 1914 en 1939 een drietal ontwikkelingen door. In de eerste plaats was er sprake van een groeiend Vlaams bewustzijn, dat tot uitdrukking kwam in een groeiende belangstelling voor Vlaamstalige culturele initiatieven. Voorstanders van een consequent politiek nationalisme vormden nog een minderheid.

In de tweede plaats nam het aandeel van vrijzinnigen af en werd de Vlaamse beweging steeds meer een exclusief katholieke aangelegenheid. Dit betekende dat initiatieven voor een 'Vlaamse politiek' vooral werden gedragen door de katholieke partij die geleidelijk 'Vlaamser' werd. Ook Vlaams-nationale splinterpartijen als de Frontpartij opereerden binnen de katholieke zuil. De katholieke geestelijkheid speelde op tal van niveau's een belangrijke rol in de Vlaamse bewustwording.

In de derde plaats deed zich een radicalisering voor ten gunste van een stroming die politieke zelfstandigheid voor Vlaanderen eiste. Tijdens het Interbellum groeide in Vlaams-nationale kringen een besef van politieke onmacht. Politici, zelfs van Vlaams-nationale huize, waren niet in staat om taalwetgeving bindend op te leggen aan weerspannige Franstaligen in Vlaanderen. De Vlaamse politici in de katho-

---

16. Voor mijn beschrijving van het evolutie van het Vlaams-nationalisme in het Interbellum steun ik vooral op: L. WILS, *Honderd jaar Vlaamse beweging. Deel 2. Geschiedenis van het Davidsfonds 1914-1936*, (Leuven, 1985), L. WILS, *Honderd jaar Vlaamse beweging. Geschiedenis van het Davidsfonds. Deel 3: in en rond Wereldoorlog II*, (Leuven, 1989), A.W. WILLEMSSEN, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940*, (Utrecht, 1969(2)).

lieke partij, maar ook de nationalisten van de Frontpartij, werden weggehoond door de steile Vlaams-nationalisten. Het activisme, de Vlaamse collaboratie met de Duitse bezetter tijdens de Eerste Wereldoorlog, werd in deze kringen steeds meer bewonderd. Dankzij Duitse financiële steun konden uitgeweken activisten hierop inspelen. Zij wezen erop dat de Duitsers in het kader van hun 'Flamenpolitik' een aantal Vlaamse wensen hadden vervuld. Van Belgische beloften aan de voor België vechtende Vlamingen om vergelijkbare regelingen te treffen was daarentegen niets terecht gekomen.

De Frontpartij, de democratische, pacifistische, maar vooral Vlaams-nationale partij, begon al in de twintiger jaren amnestie voor de gestrafte activisten te eisen. Daarmee werd een evolutie ingezet die er uiteindelijk toe leidde dat extreme vormen van collaboratie met de Duitsers als het summum van Vlaams-nationaal idealisme werden gepresenteerd. Ondanks de bisschoppelijke afkeuring van een dergelijk extreem Vlaams-nationalisme namen nogal wat radicale Vlaamse-nationalisten, waaronder een aantal Vlaamse geestelijken, het anti-Belgicisme van de voormalige activisten over.

Deze ontwikkelingen deden zich voor in een periode van sterke politieke polarisering. In het Interbellum was de kritiek op de parlementaire democratie vrijwel algemeen, maar de steile Vlaams-nationale anti-Belgische kritikasters gingen steeds zwaarder op corporatistische, fascistische en nationaal-socialistische voorbeelden leunen.¹⁷

Het belangrijkste slachtoffer van de verdeeldheid was de slecht georganiseerde Frontpartij. Democraten stonden naast nationaal-socialisten, gematigde nationalistenaast federalisten en federalisten naast separatisten. Na de verkiezingen van 1932 viel de partij uiteen. In 1933 verenigden de meeste facties van de voormalige Frontpartij zich in een nieuwe partij; het VNV. Mede om de onderlinge tegenstellingen te bezweren koos men dit keer voor een autoritaire

---

17. G. HAVER, *De onmacht der verdeelden. Katholieken in Vlaanderen tussen democratie en fascisme. 1929-1940*, (Berchem, 1983) 37-51, 72-73, 80-85, 98-101, 113-114, 116-122, 139-140, 167-175, 187-191, 194-195, 240-242, 245-249.

structuur. De eenheid die men zo wilde afdwingen was in wezen een wankel evenwicht tussen de verschillende facties.¹⁸

De 'Nieuwe Orde' gezinde factie controleerde, met Duitse steun, de belangrijkste spreekbuis van het VNV, het dagblad *Volk en Staat*.¹⁹ Hoewel het VNV intern verdeeld was over de 'Nieuwe Orde', sympathiseerde de partij met de solidaristische, autoritaire denkbeelden die vrij algemeen ingang vonden.²⁰ Officieel distantieerde men zich van het fascisme en nationaal-socialisme, maar in de praktijk nam men maar weinig afstand.²¹ In *Volk en Staat* overheerste een zeer pro-Duitse en zelfs pro-nationaal-socialistische toon.²²

De geschiedenis van de collaboratie in Vlaanderen is in grote trekken vergelijkbaar met die in Nederland.²³ Naast een vooral nationaal georiënteerde collaboratie-beweging was er een Groot-Germaanse nationaal-socialistische stroming die door de SS werd gesteund. Groot-Germaans betekent in dit verband dat men, onder voorwaarden, geen bezwaar had tegen aansluiting bij Duitsland. In Vlaanderen probeerde het VNV de enige gesprekspartner van de Duitsers te worden. De Duitsers speelden daar handig op in door het VNV te betrekken bij het dagelijks bestuur in Vlaanderen. Door middel van de De Vlag (Deutsch Flämische Arbeitsgemeinschaft/Duits Vlaamse Arbeidsgemeenschap) werd het VNV verder onder druk gezet om te blijven collaboreren.

---

18. B. DE WEVER, *Staf de Clerq*, 53-67.

19. Tot grote ergernis van de VNV-leiding overigens omdat op deze wijze de balans grondig werd verstoord. Pas in 1939 lukte het de partij-top om de daadwerkelijke controle over het blad te verwerven, *ibidem*, 118-136, 93-112.

20. Deze ideeën vonden in de samenleving een vruchtbare voedingsbodem. Zie bijvoorbeeld H. DE MAN, *De psychologie van het socialisme*, vertaling E.J. Brouwer, (Arnhem, 1927).

21. B. DE WEVER, *Staf de Clerq*, 39-67.

22. G. VAN HAVER, *Onmacht*, 118, M. DE WILDE, 'De Nieuwe Orde', *België in de Tweede Wereldoorlog. Deel 3*, (Antwerpen/Amsterdam, 1982) 11-15, A.W. WILLEMSSEN, *Het Vlaams nationalisme*, 375-378, 384-385, 436-437, H.J. ELIAS, 'De Vlaamse beweging in de crisis van het regime mei 1936-1939', *25 jaar Vlaamse Beweging 1914-1939 Deel 4*, (Antwerpen/Utrecht, 1972²) 156, 88-90, I. WOLFS, *De houding van het Vlaams Nationaal Verbond ten aanzien van de Joden (1933-1940)*, Licenciaatsverhandeling (Brussel, 1982) 158-159, E. DE BENS, *De Belgische dagbladers onder Duitse censuur 1940-1944*, (Antwerpen/Utrecht, 1973) 195-196.

23. Zie N.K.C.A. in 't Veld, *De SS en Nederland*, *passim*, maar vooral 117-303.

Vóór de oorlog was DeVlag een bescheiden Vlaams/Duitse culturele vereniging.²⁴ Met steun van de SS werd de DeVlag een volwaardige nationaal-socialistische organisatie. Hoewel de DeVlag wat aanhang betreft altijd de mindere bleef van het VNV, werd zij een geduchte concurrent.²⁵ De beschermeling van de SS voer de zuivere nationaal-socialistische groot-Germaanse koers en accepteerde het antisemitisme als een centraal leerstuk van de ideologie.²⁶ Hoewel die koers in de praktijk tot 1943 voor de buitenwacht slechts in nuances verschilde van die van het VNV, bevochten beide groepen elkaar met grote hardnekkigheid.²⁷

In 1943 maakte de VNV-leiding de balans van haar collaboratiepolitiek op en stelde vast dat zij haar primaat aan de DeVlag had verspeeld. Het enige wat de VNV-leiding restte was machteloos verzet tegen de oppermachtige SS en bittere verwijten jegens de DeVlag, die in ruil voor de patronage van de SS, Vlaanderen zou hebben verraden. De spanningen tussen het VNV en de DeVlag liepen zo hoog op dat het zelfs tot gewelddadigheden kwam tussen de aanhangers van beide bewegingen.²⁸

Een niet onbelangrijke bron van frustratie voor de VNV-leiding was het Duitse besluit om in 1943 alle buitenlandse vrijwilligers in Duitse legerdienst onder te brengen in de Waffen-SS. Daardoor werden VNV-ers ingelijfd in de rangen van de grootste politieke tegenspeler. De

---

24. F. MEIRE, 'De DeVlag vóór mei 1940', *Belgisch tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XIII, 2-3, 1982, 319-466.

25. Wat niet zo verwonderlijk is als men bedenkt dat een kopstuk als de zeer machtige SS-Obergruppenführer en chef van het SS-Hauptamt voor de werving, Gottlob Berger, de leiding van de Duitse tak van de vereniging op zich nam. B. DE WEVER, *Oostfronters*, 41.

26. M. STEINBERG, *l'Etoile et le fusil*, 139-140. Zie bijvoorbeeld J. VAN DE WIELE, *Joden zijn ook Menschen!*, (Brussel, 1942).

27. A. DEJONGHE, *Hitler en het politieke lot van België (1940-1944). De vestiging van een Zivilverwaltung in België en Noord-Frankrijk. Deel I: Koningskwestie en bezettingsregime van de kapitulatie tot Berchtesgaden (28 mei-19 november 1940)*, (Antwerpen/Utrecht, 1972) passim.

28. Zie voor een treffende illustratie B. DE WEVER, *Oostfronters*, 100.

VNV-leiding besloot mede daarom de samenwerking met de SS officieel te verbreken.²⁹

De vrijwilligers die het VNV voor het Oostfront had geworven zaten in een lastig pakket. Zij waren door een eed verplicht tot trouw aan het Duitse Rijk in de persoon van Adolf Hitler³⁰ gedurende het conflict met de Sovjet-Unie. De SS-eed van levenslange onvoorwaardelijke trouw aan de persoon Hitler ging een aantal Vlamingen te ver,³¹ maar er werd hun weinig keus gelaten. Tegen de leiders van het verzet, de 'rebellens', werden disciplinaire stappen genomen. Het verzet tegen de verplichte dienstdaam in de Waffen-SS was niet uitsluitend een zaak van de VNV-ers. De argumenten van de protesterende Vlaamse vrijwilligers verwezen naar het conflict tussen het VNV en de DeVlag over de Vlaamse autonomie.³²

De principiële verschillen tussen het nationaal-socialisme en het, tijdens het Interbellum, zeer Rooms-katholieke Vlaams-nationalisme zijn groot.³³ Er bestaan zeker overeenkomsten tussen bepaalde varianten van het Vlaams-nationalisme en meer gematigde ideeën binnen het nationaal-socialisme. Het felle anti-communisme, de romantische nadruk op de eigen Germaanse, Vlaamse identiteit en het

---

29. M. DE WILDE, 'De kollaboratie. Deel I', 87-92, 191-192. Hoewel uit deze pagina's blijkt dat Elias wellicht niet de meest consequente koers voer kelderde, tegen de Europese trend in, na deze beslissing het aantal vrijwilligers. Tot augustus 1943 schommelde het aantal vrijwilligers tussen de 3000 en 4500 man. Tussen 28 augustus 1943 en 30 juli 1944 vertrokken slechts 950 man. Pas na de ontruiming van België meldden zich nog eens 4000 man. Zie B. DE WEVER, *Oostfronters*, 142-149.

30. "De twee belangrijkste verschillen met de Legioeneed waren 1) de legioensoldaat verbond zich uitsluitend voor de strijd tegen het bolsjewisme, de SS'er verbond zich onvoorwaardelijk. 2) de legioensoldaat zwoor op Hitler als de opperbevelhebber van het Duitse leger, de SS'er op Hitler als leider van het Rijk." Zie *ibidem*, 165.

31. *Ibidem*, 112-118. Zie voor verzet onder de Nederlandse vrijwilligers N.K.C.A. in 't Veld, *De SS*, 367-368.

32. *Ibidem*, 118.

33. Zie L. WILS, *Honderd jaar Vlaamse beweging. De geschiedenis van het Davidsfonds*, 3 delen (1977-1989) maar vooral *Davidsfonds, 1916-1936*, 227-239, *In en rond Wereldoorlog II*, 25-52, 71-89, 158-185, 189-242, A.W. WILLEMSSEN, *Het Vlaams nationalisme*, passim, als voorbeeld, 306-311, 330-335, H.J. ELIAS, *25 jaar Vlaamse beweging 1914-1939*, 4 delen, (Antwerpen/Utrecht, 1972) passim.

soms zeer extreme nationalisme, zijn moeilijk te onderscheiden van vergelijkbare nationaal-socialistische ideeën. Voor een antwoord op de vraag of bepaalde vormen van racisme inherent zijn aan het Vlaams-nationalisme is het zaak om na te gaan in hoeverre het Vlaams-nationalisme in het Interbellum racistisch was.

Een romantische neiging om het eigen Vlaamse volk en de goede Vlaamse aarde te verheerlijken kan het Vlaams-nationalisme niet worden ontzegd. Hoewel dit zweemt naar de nationaal-socialistische bloed en bodem ideologie, ontbraken meestal de biologisch racistische conclusies die de nazi's daaraan verbonden.³⁴ Lieven Saerens heeft laten zien dat een anti-joods beeld onder brede lagen van de Vlaamse samenleving was verbreid.³⁵ Het antisemitisme werd door de VNV-gezinde pers overgenomen, maar beperkte zich niet alleen tot de Vlaams-nationale pers.³⁶ In de jaren dertig was de opleving van antisemitisme vrij algemeen. Gezien de aanzienlijke Duitse invloed is die opleving nauwelijks een endogeen Belgische, laat staan Vlaams-nationale ontwikkeling te noemen.³⁷

In *Volk en Staat*, dat ongetwijfeld een belangrijk aandeel had in de verspreiding van antisemitische vooroordelen, werden, ook tijdens de

---

34. Uitzonderingen zijn het Vlaams Ethnologisch Genootschap met het blad *Ras, aarde en stam*, zie G. HAVER, *De onmacht*, 233, 255, en de groep rond *Volksverwering*, M. STEINBERG, *L'Etoile et le fusil*, 133-140. L. SAERENS, 'De groei van een anti-joods klimaat te Antwerpen: de houding van de advocaten (1936-1941)', *Drie maandelijks tijdschrift van Auschwitz-Stichting*, juni (1986) 10-37.

35. L. SAERENS, 'Het Verdinaso en de Joden (1931-1940). I', *Wetenschappelijke tijdingen op het gebied van de geschiedenis van de Vlaamse Beweging*, 3 (1987), L. SAERENS, 'Het Verdinaso en de Joden (1931-1940). II', *Wetenschappelijke tijdingen op het gebied van de geschiedenis van de Vlaamse Beweging*, 4 (1987). Zie ook M. STEINBERG, *L'etoile et le fusil. La question juive en Belgique occupé 1940-1942*, (Brussel, 1983) 13-28, 37-39, 63-97, 133-153, 169, 171. T. VANDERKINDERE, *Het Vlaams Nationaal Verbond in het arrondissement Antwerpen (1933-1940)*, Licentiaatsverhandeling (Gent, 1977) passim. I. WOLF, *De houding van het Vlaams Nationaal Verbond ten aanzien van de Joden, 1933-1940*, Licentiaatsverhandeling (Brussel, 1982) passim.

36. L. SAERENS, *Katholiek Vlaanderen en de Joden. 1933-1940. 50 jaar kristallnacht. Catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling. Leuven, 14 december 1988-28 januari 1989*, (Leuven, 1988) passim.

37. M. STEINBERG, *L'Etoile et le fusil*, 133.

bezetting, vooral economische beschuldigingen tegen joden en joodse Vlamingen afgedrukt.³⁸ Het is onduidelijk in hoeverre dit economisch antisemitisme werd overgenomen. Antisemitisme was geen onderdeel van de Vlaams-nationale ideologie. Waarschijnlijk werd de aandacht in Vlaams-nationale kringen opgeëist door Vlaams-Waalse tegenstellingen in de binnenlandse en Frans-Duitse spanningen in de internationale politiek. Het is de vraag of de plots gepresenteerde antisemitische verklaring voor de Vlaamse en internationale situatie de vertrouwde Vlaams-nationale verklarings-schema's heeft beïnvloed.

De aanwezigheid van een anti-joods beeld maakt nog geen antisemitisme.³⁹ De aanwezigheid van een antisemitisch stigma alleen is wel een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde voor het bestaan van een antisemitisme.⁴⁰ Het stigma moet verklarende waarde hebben voor de antisemiet, 'functioneel' in de terminologie van Van Arkel. Die functionaliteit is af te meten aan vormen van geïnstitutionaliseerd racisme: een antisemitische traditie. Om het biologische racisme te dragen dat onder de Duitse en Oostenrijkse nationaal-socialisten in zwang was, is een antisemitische traditie nodig.

Er is sprake van een antisemitische traditie als er gedurende een langere periode met succes een antisemitische politiek is gevoerd. Dat betekent dat er antisemitische politieke partijen zijn en een antisemitische pers die hun succes vooral danken aan een actieve antisemitische agitatie.

---

38. *Ibidem*, 139-140. I. WOLFS, *De houding van het Vlaams Nationaal Verbond*, 159. E. DE BENS, *De Belgische dagbladpers*, 467-479.

39. D. VAN ARKEL, 'The Growth of the Anti-Jewish Stereotype. An attempt at a Hypothetical-Deductive Method of Historical Research', *International Review of Social History*, vol. XXX deel 3 (1985) 270-306, vooral 274-290. Zie ook W. BERGMANN, R. ERB, 'Kommunikationslatenz, Moral und öffentliche Meinung. Theoretische Überlegungen zum Antisemitismus in der Bundesrepublik Deutschland', *Kölner Zeitschrift für Sociologie und Socialpsychologie*, (juli, 1986) 223-246. Voor een analyse van de Belgische situatie in 40-42: M. STEINBERG, *L'Etoile et le fusil*, 146-150, 167-182.

40. D. VAN ARKEL, 'The Growth', 271-272. D. VAN ARKEL, 'Een voorzichtige prognose', *Veertig jaar na '45. Visies op het hedendaagse antisemitisme*, (Amsterdam, 1985) 14-15.

Hoe antisemitisch was de gemiddelde Duitse nationaal-socialist? Het nationaal-socialisme van het Derde Rijk was allerminst een eenheid.⁴¹ Niet iedereen was een overtuigde aanhanger van de rassenleer. In de wir-war van elkaar beconcurrerende partijbonzen en partijorganisaties waren er allerlei ketterijen op de nationaal-socialistische leer mogelijk. Toch staat het als een paal boven water dat Hitler's Derde Rijk een door en door racistische staat was. De staat propageerde een rassentheorie, stigmatiseerde minderheden, dwong segregatie af, organiseerde het geweld tegen minderheden en ontketende een 'rasseoorlog' die leidde tot de deportatie en moord op hele bevolkingsgroepen. De rassenleer was ontegenzeggelijk het centrale leerstuk van de wat onsamenhangende nationaal-socialistische ideologie en het biologisch antisemitisme vormde de spil van de rassenleer.⁴²

Ik ga er vanuit dat racistische, en met name de biologisch antisemitische theorieën, in de publikaties van de oud-Oostfronters het gevolg zijn van nationaal-socialistische beïnvloeding.

Gesteld dat de breuk in het Sint Maartensfonds een ideologische is, dan kan men meningsverschillen verwachten over zowel het Vlaams-nationalisme als over het nationaal-socialisme.

Voor een nationaal-socialistische oud-Oostfronters organisatie is het Vlaams-nationalisme een aantrekkelijk alternatief om politiek actief te kunnen zijn. Door biologisch racistische uitlatingen, bloed en bodem ideologieën en antisemitische opmerkingen te combineren met een zeer steil Vlaams-nationalisme wordt de kans op sympathisanten in de extreme vleugel van de Vlaamse beweging groter. Op die manier kan het nationaal-socialistische ideeëngoed bewaard en doorgegeven worden zonder dat de organisatie spitsroeden hoeft te lopen.⁴³ De

---

41. D. SCHOENBAUM, *Hitler's, social revolution: Class and Status in Nazi-Germany, 1923-1939*, (London, 1967) *passim*.

42. A. HITLER, *Mein Kampf*, (München, 1925/1927, uitgave van 1943) *passim* maar vooral 53-70, 311-362, 54, 53-70, 87, 93, 99, 102, 105, 123, 130-137, 144-145, 162-163, 165-177, 184-192, 211-212, 213-225, 226, 233-234, 248, 310, 367, 372, 386-387, 397, 413-414, 420-422, 428-460, 468, 474-480, 498-500, 504-510, 520, 528-530, 553, 585-597, 616, 622-624, 627-633, 643-644, 675, 718-719, 720-725, 728-732, 742-743, 747, 760-764, 771-777.

43. M. BILLIG, *Facists*, 93-123.

overheid is bij een eventueel ingrijpen gedwongen eerst aannemelijk te maken dat het om een nationaal-socialistische organisatie gaat.

Oud-Oostfrontstrijders die zich vooral willen profileren als gematigde aanhangers van een 'Nieuwe Orde' zullen wijzen op de parallellen tussen het activisme en de collaboratie in de Tweede Wereldoorlog. Hoe zij zich inzake het Vlaams-nationalisme zullen opstellen kan per persoon verschillen, maar voor een organisatie die al die personen wil bundelen is het onverstandig een al te radicaal standpunt in te nemen.

Voor de gematigde aanhangers van de 'Nieuwe Orde' is een gebruik van het Vlaams-nationalisme om nationaal-socialistische denkbeelden te slijten onaanvaardbaar. Zij proberen zich juist van dat stigma te ontdoen. Zij staan voor de taak om zowel het oneigenlijke gebruik van het Vlaams-nationalisme aan de kaak te stellen, als het antisemitisme op Vlaams-nationale gronden te verwerpen.

In de periode van oktober 1976 tot april 1980 deden zich twee crises voor: één Vlaams-nationale en één nationaal-socialistische. De eerste hing nauw samen met de federalisering van de Belgische staat. Op 2 mei 1977 werd het Egmontpakt getekend, een regeerackoord dat als voorstel tot de staats-hervorming ook de status van het Vlaams in Brussel regelde. Het leeuwedeel van de Vlaamse cultuurverenigingen meende dat het Vlaams in de hoofdstad hiermee definitief in het defensief werd gedwongen en er stak een storm van protest op. De emoties over hoe de Vlaamse belangen behartigd moesten worden laaiden hoog op. Het kwam zelfs tot een breuk in de Volksunie, de Vlaams-nationale partij die bij de onderhandelingen over het Egmontpakt betrokken was geweest. De radicale rechtse vleugel vormde een nieuwe coalitie die zou uitgroeien tot het Vlaams Blok.

De nationaal-socialistische crisis begon in het najaar van 1978. De Belgische televisie zond in die maanden de serie 'Holocaust' uit, een gedramatiseerde weergave van de vernietiging van de Europese joden. Voormalige collaborateurs met het nationaal-socialisme en antisemieten voelden zich geroepen krachtig tegen het getoonde te protesteren. De agitatie tegen 'Holocaust' bleef beperkt tot de kringen van de voor-

malige collaborateurs, antisemieten, neo-nazi's en Franse revisionisten maar de opschudding was er niet minder om.

DE BREUK

Voor een goed begrip van de hieronder volgende analyse is het van belang om kort op het bijzondere karakter van het Sint Maartensfonds en *Berkenkruis* in te gaan. Het Sint Maartensfonds stelt zich tot doel alle oud-Oostfrontstrijders te verenigen. *Berkenkruis* is daarom "... *het blad van én vóór ALLE oud-Oostfrontstrijders...*".⁴⁴ Alleen 'eerroevende' en beledigende artikelen werden geweigerd. Het resultaat was dat bijdragen van uiteenlopende inhoud en politieke kleur naast elkaar in *Berkenkruis* verschenen. Dat leidde vreemd genoeg nooit tot echte polemieken, wat doet vermoeden dat de redactie, die meestal op de achtergrond bleef, een sturende functie had. Ook de redactieleden, die toch vrij uitgesproken standpunten innamen, onthielden zich van directe persoonlijke aanvallen op bestuursleden of mede-redactieleden. Slechts zelden werden man en paard genoemd en dat gaf het blad, voor buitenstaanders, een wat warrig perspectief.

In de affaire rond de breuk tussen het Sint Maartensfonds en het gewest Brabant van april 1980 overtrof de *Berkenkruis*-redactie zichzelf in verhullend taalgebruik en vage beschuldigingen. *Periodiek Contact*, het blad van het gewest Brabant, gaf al in januari 1980 aan wat de problemen tussen het gewestbestuur van Brabant en het algemeen bestuur van het Sint Maartensfonds waren.⁴⁵ Volgens het gewestbestuur, later het bestuur van de 'Hertog Jan van Brabant', was het vooral een organisatorische kwestie. Het gewest Brabant wilde de volledige verantwoordelijkheid voor de eigen financiën. Daarnaast waren er nog wat andere problemen. Zo had het bestuur van Brabant bezwaren tegen wat men de 'verruiming' noemde. De wijziging van de statuten van het Sint Maartensfonds, waardoor de geüniformeerde wapendragers dezelfde status als de oud-Oostfrontstrijders kregen,

---

44. Zie de achterkant van *Berkenkruis*. Zie ook *ibidem*, 12 (1977) 31. Zie ook *ibidem*, 12 (1977) 23.

45. *Periodiek Contact*, 2 (1980) 4, 5-7, *ibidem*, 5/6 (1980) 11-12.

beschouwde Brabant als een aantasting van het karakter van de organisatie.⁴⁶ Tenslotte waren er nog wat persoonlijke kwesties. Het bestuur van het gewest Brabant was met name niet tevreden over het eigengereide optreden van Georges 'Joris' Lybaert, de algemeen secretaris van het Sint Maartensfonds en de eindredacteur van *Berkenkruis*. Lybaert zou hierin gesteund worden door Jan Vincx, de voorzitter van het gewest Kempen/Limburg.⁴⁷

De bezwaren van de Brabanders zullen zoveel mogelijk in de boven gegeven volgorde worden behandeld. Het zal dan duidelijk worden dat ideologische motieven een belangrijke rol speelden.⁴⁸

ORGANISATORISCHE PROBLEMEN

Terwijl de Brabanders al in maart op de hoogte werden gebracht van de definitieve breuk met het Sint Maartensfonds en de oprichting van de Hertog Jan van Brabant,⁴⁹ reageerde *Berkenkruis* pas in april.

---

46. *Ibidem*, 1 (1979) 4-5.

47. *Ibidem*, 2 (1980) 5-7, *ibidem*, 3 (1980) 3.

48. E. VERHOEYEN en F. UYTERHAEGEN concluderen in *De kreeft met de zwarte scharen, 50 jaar rechts en uiterst rechts in België* (Gent, 1981) op pagina's 86-87 dat er drie oorzaken zijn voor het uiteenvallen van het Sint Maartensfonds: de meningsverschillen over de Franstalige Oostfront organisatie in het Maartensfonds, problemen over de gelden van de sociale dienst en tenslotte de opname van niet-Oostfronters in het Maartensfonds. Voor de eerste conclusie zijn geen aanwijzingen in *Berkenkruis* te vinden. Zowel *Periodiek Contact* als *Berkenkruis* publiceren regelmatig Franstalige bijdragen. *Berkenkruis* is ook het contactblad van de Waalse vereniging van oud-Oostfrontstrijders Les Bourignons ASBL. Om die reden zijn in *Berkenkruis* de laatste pagina's voor de Waalse kameraden gereserveerd. Dat was zo voor de breuk; dat bleef zo na de breuk. Zie voor de contacten tussen Frans Vierendeels en de Waalse kameraden *Periodiek Contact/De Wende*, 4 (1982) 1138, *ibidem*, 6 (1983) 1261-1262. Zie voor de Franstalige bijdragen: *Periodiek Contact/De Wende*, 4 (1982) 1138, *ibidem*, 11/12 (1982) 1920, *ibidem*, 2 (1983) 1035, *ibidem*, 4 (1983) 1157, *ibidem*, 6 (1983) 1261-1262, *ibidem*, 10 (1983) 22. Gezien de Europese pretenties van de Waffen-SS en de gedeelde frontervaringen lijkt een breuk over de Waalse kameraden mij een schending van de groepsnorm die geen van beide groepen zich voor het forum van de Europese kameraden zou durven permitteren. Dat er wel sprake zou kunnen zijn van een zekere afgunst jegens de Walen vanwege de goede reputatie die de Waalse Waffen-SS-eenheid Wallonien had blijkt misschien uit: *Berkenkruis*, 2 (1978) 4-5.

49. *Ibidem*, 3 (1979) 1-2.

De rubriek 'Gewestelijk Nieuws' meldde droog dat het bestuur en het werkend kader van de gewestelijke afdeling Brabant uit de vereniging waren gezet.⁵⁰ In het juni-nummer van 1980 kreeg het bestuur van de Hertog Jan van Brabant de gelegenheid zijn standpunt toe te lichten. Voorzitter Frans Vierendeels voerde de pen voor de Hertog Jan.⁵¹ Het algemeen bestuur van het Sint Maartensfonds en de voorzitter, Hendrik 'Rik' de Meester, dienden Vierendeels van repliek.

Vierendeels beperkte zich tot de organisatorische problemen. Het conflict was terug te voeren op het Brabantse besluit om voortaan het algemeen bestuur de inzage in het beheer en de besteding van de sociale dienst gelden te weigeren. Hoewel Frans Vierendeels de indruk probeerde te wekken dat het alleen om meer financiële zelfstandigheid ging, was er meer aan de hand.

Het Brabantse bestuur had in de zomer van 1979 een grote som geld ontvangen voor de kas van zijn sociale dienst op voorwaarde dat dit niet via de reguliere kanalen van het Sint Maartensfonds zou worden verspreid. Of een dergelijk motie van wantrouwen nog niet pijnlijk genoeg was, deed het bestuur van Brabant er nog een schepje bovenop door dit geld naar eigen inzicht te verdelen onder de behoeftigen van de andere gewesten.⁵² Een staaltje van eigengereidheid dat het algemeen bestuur niet over zijn kant kon laten gaan. Het algemeen bestuur stelde zich op een formeel standpunt. Financiële onafhankelijkheid zou problemen met de fiscus geven; men kon onmogelijk accoord gaan met de wens van Brabant. Algemeen voorzitter Rik de Meester tekende daarbij aan:

"De grond van de zaak ligt, geloof ik, elders en het is de machtshonger van sommige leden die het SMF (Sint Maartensfonds F.G.) willen gebruiken voor doeleinden die er niet inliggen."⁵³

Waarvoor die leden het Sint Maartensfonds wilden gebruiken, werd nergens duidelijk gemaakt.

---

50. *Ibidem*, 4 (1980) 25-26.

51. *Ibidem*, 6 (1980) 17.

52. *Ibidem*, 11 (1979) 11, 34-37.

53. *Ibidem*, 6 (1980) 16-18.

DE PROBLEMEN ROND DE 'VERRUIMING'

De kwestie van de 'verruiming' en de persoonlijke problemen kwamen vooral in een afgeleide vorm aan de orde. Voor een goed begrip is het noodzakelijk stil te staan bij de kwestie 'Argus'. Eind 1979, begin 1980 werd een 'open brief' verspreid onder de leden van het Sint Maartensfonds ondertekend met Argus. In die brief werd aan de hand van een aantal vragen het verleden van Joris Lybaert ter discussie gesteld.⁵⁴

Het algemeen bestuur had in het hoofdartikel van het mei-nummer de actie van Argus al krachtig veroordeeld. Het bracht de zaak in verband met de breuk en stelde het bestuur van Brabant verantwoordelijk. Argus was erop uit het Sint Maartensfonds te ondermijnen "... om het dan te vernietigen, dit laatste gedirigeerd door duistere politieke en ideologische belangengroepen." Nog cryptischer was het slot:

"... Deze heren (!?) ... beroemen zich er steeds op tot de elite te horen. Arm Vlaanderen! ... Arm Europa! Wij stellen dan ook de vraag aan ieder van onze kameraden: "Heeft het nog zin onze doden te eren en te gedenken wanneer deze "elite" doende is onze overlevende kameraden lichamelijk en geestelijk te vermoorden?"⁵⁵

Het begrip 'elite' stond centraal in de problematiek rond de 'verruiming'. De 'verruiming' van het Sint Maartensfonds met de geüniformeerde wapendragers was een thema dat de gemoederen al jaren bezig hield. De vraag was hoe ver de solidariteit van de oud-Oostfronters moest reiken. Voelde men zich verbonden met alle oud-incivieken⁵⁶ of alleen maar met oud-Oostfrontstrijders. Moest de Oostfrontsolidaria-

---

54. *Ibidem*, 6 (1980) 6, *ibidem*, 3 (1981) 1, *ibidem*, 7/8 (1981) 40. *Periodiek Contact*, 7/8 (1980) 44, 45, *ibidem*, 5 (1981) bijlage, *ibidem*, 7/8 (1981) 300, *ibidem*, 9 (1982) 821. Interessant zijn in deze affaire *ibidem*, 2 (1980) 3, 5-7 en *Berkenkruis*, 1 (1980) 40, *ibidem*, 9 (1982) 40-44.

55. *Ibidem*, 5 (1980) 1.

56. In Vlaanderen werden de collaborateurs met het nationaal-socialisme voor hun 'onburgerlijke' gedrag veroordeeld. Het oordeel 'incivisme' werd al snel een aanduiding voor iedereen die wegens samenwerking met de Duitsers en nationaal-socialisme werd veroordeeld.

riteit onvoorwaardelijk voor alle oud-strijders gelden of wellicht alleen maar voor de oud-Oostfronters die de juiste ideologische instelling hadden.

Naast het Sint Maartensfonds bestonden er allerlei 'kameraadschapsverbanden' van voormalige geüniformeerde wapendragers, die voortzettingen waren van de para-militaire organisaties uit het bezette Vlaanderen.⁵⁷ Deze 'kameraadschapsverbanden' organiseerden, net als het Sint Maartensfonds, regelmatig reünies en feesten die door de leden van de andere organisaties zoals het Sint Maartensfonds werden bezocht. Een aantal voormalige geüniformeerde wapendragers werd lid van het Sint Maartensfonds.

Met het klimmen der jaren werd de groep oud-Oostfrontstrijders die nog in staat was om een actieve bijdrage te leveren aan het Sint Maartensfonds steeds kleiner.⁵⁸ De wapendragers vormden een welkome versterking van het kader maar ze kregen niet dezelfde rechten als de oud-Oostfrontstrijders. Deze structurele ongelijkheid riep na verloop van tijd weerstanden op. Het niveau waarop die discussie gevoerd werd, bleek uit een ingezonden brief die in mei 1978 onder de kop 'Het geroddel' werd geplaatst in de daartoe bestemde rubriek, 'Feldpost nr 408'.⁵⁹

"Wij zijn namelijk mensen die ons reeds voor bijna 40 jaar ingezet hebben voor hetzelfde ideaal, hetzelfde doel en dezelfde leiders.

Of het nu Marine was – NSKK (Nationaal Socialistisch Kraftwagen Korps F.G.) – Vlaams Legioen – OT (Organisation Todt F.G.) – Waffen-SS – Vlaamse Wacht – DRK (Duitse Rode Kruis F.G.) Ja zelfs jeugdbeweging NSJV (Nationaal-Socialistisch Jeugdverbond F.G.) en andere maakt evenwel niets ter zake..."

"Niet iedereen was Ostuf (Obersturmbahnführer F.G.) – Schutze eins – Funker – Uscha (Unterscharführer F.G.) – Pionier of Pakrichter, of heeft de Junkerschule gevolgd.

Toch wordt er beweerd dat degenen die nu in de verschillende gewestelijke besturen zetelen, mannen zijn die vroeger – ten tijde – ook reeds een

---

57. De reeks *Vlaanderen in Uniform*, (Antwerpen, 1982) van J. VINCX geeft een goede indruk van organisaties die in het bezette Vlaanderen bestonden.

58. *Berkenkruis*, 7/8 (1978) 24-25, *ibidem*, 1 (1980) 34, *ibidem*, 4 (1981) 29.

59. Zie in dit verband ook *ibidem*, 11 (1976) 11.

postje hadden. Kameraden bitte, u weet zeer goed dat deze besturen, ten eerste verkozen zijn door de leden, en ten tweede dit gans zonder winst-bejag of lieve vriendjes mentaliteit gebeurd. Ook hierover werd er geroddeld".⁶⁰

Zoals uit het citaat blijkt, bestond er in het Sint Maartensfonds een strenge pik-orde. Maar de criteria waaraan iemand status, prestige of gezag kon ontlennen waren niet voor iedereen gelijk.

Een belangrijke stroming in het Sint Maartensfonds vond dat het verschil in rechten op grond van het verleden was achterhaald.⁶¹ Allen hadden in dezelfde idealen en leiders geloofd en er voor geleden. De inzet voor Vlaanderen rechtvaardigde een gelijke behandeling binnen het Sint Maartensfonds. In het juli/augustus-nummer van 1978 lanceerde redacteur Jan Vincx, op persoonlijke titel, een voorstel van die strekking.⁶² *Berkenkruis* onthield zich van commentaar, maar in de loop van 1979 werd duidelijk dat het voorstel van Vincx met gemengde gevoelens was ontvangen.

Het voorstel kon alleen een einde maken aan de formele ongelijkheid tussen oud-Oostfrontstrijders en geüniformeerde wapendragers. Het statusverschil bleef. Uit ingezonden brieven die in 1979 in *Berkenkruis* verschenen bleek dat de frontinzet niet het enige criterium was. Ook de eenheid waarin men gediend had was niet zonder betekenis. In januari 1979 schreef ene Jüpp bitter: "*Berkenkruis heeft het enkel over Wikingers en de Westlanders en hun daden*".⁶³

Nog afgezien van de vraag of dat juist was, is het interessant dat juist deze eenheden werden genoemd. De 5e Waffen-SS-Divisie 'Wiking' wordt algemeen als een elite eenheid beschouwd op grond van de frontprestaties.⁶⁴ Het regiment 'Westland' daarentegen, ging, voordat het aan het front ingezet kon worden, op in het Vlaams Legioen. De allereerste lichter Vlamingen werd op grond van de oorspronkelijke, strenge keuringsnormen als volwaardige Waffen-SS-

---

60. *Ibidem*, 5 (1978) 25-26.

61. *Ibidem*, 4 (1977) 13-14.

62. *Ibidem*, 7/8 (1978) 23-25.

63. *Ibidem*, 1 (1979) 40.

64. *Ibidem*, 3 (1979) 35.

ers, ingelijfd in 'Westland'. Leden van 'Westland' konden zich op deze, maar ook op politieke gronden superieur voelen aan de latere vrijwilligers die zich voor het legioen meldden.⁶⁵ Naast pure frontinzet waren, om enig gezag in het Sint Maartensfonds te hebben, blijkbaar ook politieke criteria van belang. Die criteria konden samenvallen, maar dat was niet noodzakelijk.

Vincx, zelf een oud-Wikinger, reageerde nog in hetzelfde aprilnummer.⁶⁶ Dat het in *Berkenkruis* alleen maar om Wiking en Westland zou gaan, leek hij persoonlijk op te vatten.⁶⁷ Vincx vroeg iedereen die meende dat er een overwicht van Wikingers en Westlanders was om actiever te worden in het Sint Maartensfonds. Tevens verzocht hij de kameraden om de onderlinge solidariteit hoog te houden. Maar daar liet hij het niet bij. Hij verzocht de kameraden voortaan gesprekken over onderwerpen als politiek, vrouwen en geld achterwege te laten. Zelf gaf hij het goede voorbeeld en verontschuldigde zich voor de eventuele keren dat hij aanstoot had gegeven. Verder vond hij het nodig om met name Joris Lybaert in bescherming te nemen. Volgens Vincx kreeg Lybaert, als eindredacteur van *Berkenkruis*, regelmatig zeer venijnige kritiek te verwerken. Vincx bracht in herinnering dat Lybaert al bijna dertig jaar de verantwoording voor het blad droeg, een prestatie die toch enig respect verdiende.

'Feldpost nr. 408' van maart gaf de reacties op het stuk van Vincx.⁶⁸ De interessantste reactie kwam uit Brabant. Waar Jüpp had gewezen op een gebrek aan solidariteit, nam deze Brabander er aanstoot aan dat die eenheid blijkbaar ten koste van alles beschermd diende te worden. De schrijver, J.D.D., kapittelde Vincx omdat deze had gezinspeeld op problemen binnen de organisatie. Problemen moest men onderling uitvechten. Bovendien was de lof op Lybaert ongewenst. Deze had zeker kwaliteiten, maar er waren genoeg andere actieve bestuursleden die minstens even veel lof verdienden.

---

65. B. DE WEVER, *Oostfronters*, 63-67.

66. Zie ook de reactie van Frans de Grootte *Berkenkruis*, 3 (1979) 35.

67. *Ibidem*, 1 (1979) 23-25.

68. *Ibidem*, 3 (1979) 35-37.

Het pleidooi om belaste onderwerpen als politiek te laten rusten vond deze Brabander onzin. Deze aansporing kon alleen maar ingegeven zijn doordat Vincx en andere bestuursleden banden hadden met de politiek. Zij ergerden zich daarom aan de kritiek op het Egmontpakt zoals die door enkele Brabanders (vnl. Hendrickx) in *Berkenkruis* was verwoord. Daarbij: was het niet zo dat de oud-Oostfronters als politieke soldaten juist een politiek standpunt dienden in te nemen?⁶⁹

De hele discussie lijkt voorbij te gaan aan het probleem van de 'verruiming'. Het tegendeel is waar, de reacties van zowel Jüpp als J.D.D. geven aan dat het probleem van de 'verruiming' vooral een probleem van de oud-Oostfrontstrijders was. In de brief van J.D.D. komen de wapendragers of de wenselijkheid van de 'verruiming' inderdaad niet direct aan de orde. De schrijver beperkte zich duidelijk tot de oud-Oostfrontstrijders en richtte zich uitsluitend tot de oud-Oostfronters. Alleen de oud-Oostfrontsoldaten hadden als politieke soldaten de plicht om politieke standpunten in te nemen. Alleen van hen, de politieke soldaten van weleer, kon men verwachten dat zij zich, zoals indertijd, in de voorhoede bevonden van de politieke strijd: radicaal, zonder zich te bekommeren over de haalbaarheid van hun idealen.

Net als in de eerder geciteerde reactie op Argus maakte ook J.D.D. een onderscheid tussen Oostfronters en Oostfronters. Alleen ging het hier niet meer over frontinzet, dienstgraad of onderdeel. De enig denkbare grond waarop Oostfronters zich ten opzichte van andere Oostfronters als een 'elite' kunnen presenteren is een ideologische. De politieke nationaal-socialistische soldaat tegenover de landsknecht, de huurling, of juist omgekeerd de Vlaams-nationale idealist tegenover de slippendragers van het nationaal-socialisme. Als het politieke argument wordt gebruikt, is het van belang dat de meeste organisaties van geüniformeerde wapendragers hun aanhang recruteerden uit het VNV. Het bezwaar tegen de geüniformeerde wapendragers heeft dan ook een ideologische component die bepaald veelzeggend is. In de ogen van de nationaal-socialisten was het VNV immers een ideologisch veel te slappe, ja zelfs onbetrouwbare partij.

---

69. *Ibidem*, 3 (1979) 36-37.

De tegenstanders van de 'verruiming' werden in de zomer van 1979 voor een voldongen feit geplaatst. Het juli/augustus-nummer van *Berkenkruis* was van een nieuw kافت voorzien. Van een maandblad van oud-Oostfrontstrijders was *Berkenkruis* een maandblad voor de oud-Oostfrontstrijders en voormalige geüniformeerde wapendragers geworden. Daarmee kwam ook een eind aan de "ongelukkige" discriminatie in de organisatie waarvan alle leden zich "als het erop aankwam" steeds voor hetzelfde ideaal hadden ingezet, aldus Vincx in het september-nummer.⁷⁰ Om de band tussen de oud-Oostfronters en de voormalige wapendragers te bezegelen begon Vincx in december van dat jaar met wat zou uitgroeien tot de zevendelige reeks 'Vlaanderen in Uniform'. Met deze geschiedenis van alle geüniformeerde organisaties in het bezette Vlaanderen hoopte Vincx een monument voor alle Vlamingen in Duitse dienst op te richten.⁷¹

Het verzet was niet gebroken, maar negatieve reacties werden uit *Berkenkruis* geweerd.⁷² Pas met de uitgave van *Periodiek Contact*, november 1979, blijkt dat de afvaardiging van gewest Brabant in het algemeen bestuur zich tegen de 'verruiming' verzette.⁷³ In een wat sarcastisch stuk schreef Frans Vierendeels dat de 'verruiming' het gevaar van een verwatering met zich meebracht. Verwijzend naar het stuk van Vincx vroeg Vierendeels zich af of het nieuwe respect voor de geüniformeerde wapendragers ook moest gelden voor de Rijkswachters. Zo ja, vanaf wanneer en tot wanneer, want de 'gendarmen' waren ook actief geweest tijdens de repressie.⁷⁴

In *Berkenkruis* van maart 1980, toen het Sint Maartensfonds al op springen stond, vond Toon Pauli, met Joris Lybaert een van de voortrekkers van 'Berkenkruis', het noodzakelijk om geruchten dat niet-Oostfronters de lakens zouden gaan uitdelen in het Sint Maartensfonds te ontkrachten.

---

70. *Ibidem*, 9 (1979) 1-3.

71. *Ibidem*, 12 (1978) 27.

72. *Ibidem*, 1 (1979) 5.

73. Zie ook *Periodiek Contact*, 5/6 (1980) 11-12.

74. *Ibidem*, 1 (1979) 4-5.

“De kritiek geeft de indruk, dat sommigen de naam ‘Oostfronter’ enkel uit opportunistische gebruiken! En dat geeft dan weer aanleiding om ook de naam ‘Oostfronter’ kritisch te onderzoeken.”⁷⁵

Dat kon alleen maar heilloze gevolgen hebben, discussies over Waffen-SS of Vlaams Legioen, inzet in het westen of in het oosten deden niet ter zake. Het enige wat telde was dat allen zich hadden ingezet om het thuisfront te beschermen. De ‘elite’ dacht daar toch anders over.

PROBLEMEN ROND PERSONEN

Het belangrijkste argument dat door Vierendeels c.s. tegen de ‘verruiming’ werd aangevoerd was het verlies van het ‘specifieke Oostfrontkarakter’. Het is daarom opmerkelijk dat de Hertog Jan van Brabant zich uitdrukkelijk open stelde voor jongeren. Weer blijken andere dan puur militaire criteria, frontinzet ja of nee, een rol te spelen. Dat het verzet tegen de ‘verruiming’ alles te maken heeft met een conflict over de actuele politiek blijkt als men de verhoudingen binnen de *Berkenkruis*-redactie analyseert.

Hoewel de schijn van eenheid werd bewaard door in het openbaar aanvaringen te vermijden, is de groeiende polarisatie tussen de redacteuren op de voet te volgen. Als gevolg van de breuk verliet behalve Vierendeels ook Bert Hendrickx, de secretaris van het gewestelijk bestuur van Brabant, de *Berkenkruis*-redactie. Hendrickx bekleedde later dezelfde functie in de Hertog Jan. Ook Jef François, die vanwege zijn leven in Vlaamse milities in bepaalde kringen groot gezag genoot, verliet de redactie. Alle drie schreven in *Periodiek Contact*.

Jan Vincx en redacteur Jef Desseyn waren de woordvoerders van het andere kamp. De eerste aanwijzing dat er serieuze meningsverschillen tussen de redactieleden van het *Berkenkruis* bestonden is te vinden in het oktober-nummer van 1977. In het hoofdartikel nam Jef Desseyn stelling tegen de zijns inziens kwalijke politieke en ideologische ontwikkelingen van *Berkenkruis*.⁷⁶ Hij benadrukte dat

---

75. *Berkenkruis*, 3 (1980) 30.

76. *Ibidem*, 10 (1977) 1-2.

voor de Oostfrontstrijders de politiek in 1945 had afgedaan toen de overlevenden hun wapens inleverden. Gehaat en dood gewenst door de politici was het bijzonder cynisch om juist *Berkenkruis* te gebruiken voor politiek. Dat was en kon de taak van *Berkenkruis* niet zijn. Het blad moest de geknakte oorlogsgeneratie weer op richten en het beoedelde blazen van de gesneuvelde kameraden oppoetsen. Het blad moest zich dan ook verre houden van antisemitisme, te meer omdat antisemitisme wel het laatste was waarvoor de dode kameraden gesneuveld waren.

“Moesten de kameraden die vielen, even op de rand van hun put mogen zitten en ons maandblad lezen, dan weet gij, overgebleven Oostfrontsodaten héél goed wat zij zouden lezen met smaak en wat zij zouden bestempelen als “kwatsch”.

Wel die “kwatsch” moeten wij weren.

Ik heb in de vier jaren Oostfront geen één van de onzen over het “Jodenvraagstuk” horen kwelen. Moeten wij nu, met het geld van onze bijdrage gedurende vijfen-twintig jaar, elke maand een ketel anti-Isaak pap naar binnen lepelen?...

Noch bij het “Legioen”, noch bij de “Wiking” werd er over de Belgische politiek gezeverd. Zijn er nu zoveel van de onzen die er wel over willen lezen?... In ons eigen blad?

Die aan politiek wil doen, die moet maar in een partij binnenstappen. Die politieke artikelen wil schrijven, die moet ze maar trachten kwijt te raken in politieke bladen.”(...)

“Ik kan het niet meer verdragen dat wij “Berkenkruis” zo maar zouden openstellen voor artikels die reeds in 1937 alleen maar gelezen werden op Doktersadvies, door mensen die doodnodig moesten overgeven.”

Teruglezend blijkt dat Desseyne aanstoot nam aan de artikelen van de drie Brabanders. Jef François had in maart, april en mei in fel antisemitische stukjes de joden de schuld voor het uitbreken van Tweede Wereldoorlog in de schoenen geschoven.⁷⁷ Frans Vierendeels had al eerder antisemitische artikelen geplaatst, maar de toon van zijn antisemitische bijdragen werd steeds scherper.⁷⁸ Bert Hendrickx had in sep-

---

77. *Ibidem*, 3 (1977) 9-14, *ibidem*, 4 (1977) 6-9, *ibidem*, 5 (1977) 3-5.

78. zie bijvoorbeeld *ibidem*, 2 (1977) 10-11, *ibidem*, 7/8 (1977) 5-6, 9, 14.

tember het stuk waarin hij een vernietigend oordeel over het Egmontpakt uitsprak het taboe op politiek getinte stukken in *Berkenkruis* doorbroken.⁷⁹

Volgens Hendrickx werd met het nieuwe federale statuut voor de Belgische staat en het aparte statuut voor Brussel de hoofdstad aan de totale verfransing overgeleverd. Dat dit doodvonnis voor de Vlaamse Brusselaars getekend had kunnen worden was, volgens Hendrickx, te wijten aan de Volksunie, de Vlaams-nationale partij die bij de onderhandelingen betrokken was geweest.

In *Periodiek Contact* van november/december 1980 zou een sympathisant schrijven: "Ik ben ook nog VU-lid, ik weet dat B.H. tot de vriendenkring van Dillen behoort (de latere voorzitter van Vlaams Blok F.G.), dat is geen geheim. Dat is trouwens zijn volle recht, zolang hij ons Verbond niet in de partijpolitiek betreft."⁸⁰ Hendrickx deed niet anders. Zijn uitbarsting tegen de Volksunie was een nauwelijks verholen aanval op de kameraden in de Volksunie en op de kameraden die de Volksunie nog steunden. Deze kameraden verraadden niet alleen de Vlaamse Brusselaars maar verloochenden ook de Oostfrontinzet, de frontkameraden en de doden.

Dit was een formidabele beschuldiging in een gezelschap dat zich ter rechtvaardiging van zijn collaboratie steeds op de liefde voor Vlaanderen beriep. Het was ook heel onverstandig. Men beweerde dan wel dat het allemaal voor Vlaanderen was geweest, maar daar hield de eensgezindheid over Vlaanderen zo ongeveer op. Dogmatisch een steile radicale Vlaams-nationale koers willen afdwingen was, in een heterogeen gezelschap als dat van de oud-Oostfrontstrijders en voormalige geüniformeerde wapendragers, vragen om problemen.

Vierendeels en Hendrickx konden de aanklacht van Desseyen niet negeren. Deze namelijk was een van de meest produktieve schrijvers van de *Berkenkruis*-redactie. Hoewel Vierendeels en Hendrickx een goede tweede en derde waren, is het maar de vraag wie de meeste invloed had op lezers. Net als Vierendeels schreef Desseyen

---

79. *Ibidem*, 9 (1977) 1-2.

80. *Periodiek Contact* 11/12 (1980) 94.

commentaren op de dagelijkse gebeurtenissen, maar waar Vierendeels Engelse, Duitse, en Franse bronnen gebruikte, citeerde Desseyn uit kranten als *'De Standaard'* en het *'Pallietkerke'*. De humor die Desseyn moeiteloos verwerkte in zijn kluchtige parabels over het leven in Vlaanderen, lazen niet alleen prettiger dan de gedreven aantijgingen van Vierendeels, ze waren veel menselijker en zeker minder voor-spelbaar. In april 1943 noemde het Duitse ministerie voor propaganda de toenmalige 'Kriegsberichter' Desseyn, en waarschijnlijk niet voor niets, de "*Erfolgreichste Ausländische Berichter Deutschlands*".⁸¹ De ogenschijnlijk goedmoedige spotter kon met zijn vaardige pen vernietigend uithalen.

Hendrickx en Vierendeels kregen in het december-nummer gelegenheid om te reageren en beiden kozen voor een verzoenende toon. Hendrickx herhaalde op veel mildere toon en met kleine variaties dat hij het als zijn plicht zag om over de nalatenschap van zijn dode kameraden te waken.⁸² Dit thema bleef hij in de daarop volgende nummers herhalen.

Frans Vierendeels reageerde met twee artikelen. In het hoofdartikel toonde hij zich van zijn pragmatische kant.⁸³ Hij gaf aan niet blind te zijn voor de gevaren die er aan een dogmatische discussie over het Vlaams nationalisme verbonden waren. Net als Desseyn realiseerde hij zich waarschijnlijk dat de aanval van Hendrickx de eenheid niet ten goede kon komen. De besturen van het Gentse gewest 'Snyssens' en van Kempen/Limburg verkeerden immers in de moeilijke situatie dat er zich respectievelijk een Volksunie senator in het bestuur en een Volksunie minister onder de leden bevonden. Ongetwijfeld hadden zowel de afdelingen als het Sint Maartensfonds van het lidmaatschap van deze notabelen geprofiteerd en het zou wel heel wrang zijn als men ze nu publiekelijk aan de schandpaal moest nagelen. Vierendeels pleitte dan ook voor een grotere verdraagzaamheid onder de kameraden, omdat tijdelijke politieke meningsverschillen de unieke Oostfronterssolidariteit nooit mochten bedreigen.

---

81. *Berkenkruis*, 2 (1978) 22.

82. *Ibidem*, 12 (1977) 31-33.

83. *Ibidem*, 12 (1977) 1-2.

Zesentwintig pagina's verder hield diezelfde Frans Vierendeels onder de kop "Zin en taak van B.K." een warm pleidooi voor een groter ideologisch engagement.⁸⁴ Het *Berkenkruis* mocht geen blad voor oude mannen en de doden worden. Gelukkig was dat niet het geval, want naast de "rustige oudstrijders" stonden nog steeds de "agressieve activisten" die zich tot taak hadden gesteld om de waarden en waarheden van de gevallen kameraden te verdedigen en over te dragen op de jongere generaties. Daarom had Desseyn ongelijk door tegen het antisemitisme te ageren, aldus Vierendeels. Alles wat kon bijdragen aan een grotere weerbaarheid en spankracht van de oud-Oostfronters was welkom. Een verbeterde mentale uitrusting door scholing in het antisemitisme en de rassenleer kon zo een bijdrage vormen. Vierendeels zag dat als een plicht van de overlevenden om dat inzicht in "... heimelijkheden en de subversie en de haat(,) die ons blijven belageren (sic)..." door te geven aan de jeugd zodat die zich kon beschermen tegen die joodse bedreiging.

De discussie leek hiermee gesloten. Het antisemitisme in de kolommen van *Berkenkruis* werd er niet door afgeremd, maar kreeg juist een krachtige impuls toen de BRT in 1978 de televisie-serie over de moord op Europese joden 'Holocaust' besloot uit te zenden.⁸⁵ Hendrickx bleef zich ergeren aan de 'mosselmentaliteit' van bepaalde Oostfronters.⁸⁶

Gezien de aard van de kritiek en de toon van de bijdragen was het een wat onverwacht einde. Dat zulke verschillende standpunten, met hun affiniteit met de conflicten tussen de meer gematigde Vlaams-nationale en de radicale nationaal-socialistische richting in de collaboratie zo gemakkelijk naast elkaar konden voortbestaan, lijkt onnatuurlijk. Gezien het overwicht van Brabant in *Berkenkruis* roept

---

84. *Ibidem*, 12 (1977) 28-31.

85. De artikelen met een antisemitische ondertoon of waarin antisemitische vooroordelen voorkomen komen onder 'antisemitisme' aan de orde.

86. *Ibidem*, 11 (1978) 10. Zie ook: *ibidem*, 12 (1977) 32, *ibidem*, 5 (1978) 11-13, *ibidem*, 6 (1978) 3-4, *ibidem*, 7/8 (1978) 33, 39-36, *ibidem*, 11 (1978) 1-2, 10, *ibidem*, 12 (1978) 1-2, 7-9, *ibidem*, 5 (1979) 1-3, *ibidem*, 7/8 (1979) 3.

de houding van Vierendeels vragen op. Het verbale Vlaams-nationale geweld van Hendrickx moest hoe dan ook problemen geven.

Gewestelijk voorzitter Vierendeels genoot onder zijn vrienden en medewerkers een enorm prestige.⁸⁷ Zijn oproep tot trouw en solidariteit was ongetwijfeld oprecht. Hij schrok er niet voor terug om zijn scherpe afkeuring uit te spreken over diegenen die de Volksunie midden in de crisis in de steek lieten.⁸⁸ De Volksunie had immers jarenlang de oud-incivieken politiek onderdak geboden. Door de partij te veroordelen veroordeelde men ook al die kameraden die de partij nog trouw bleven en dat was verkeerd; een Vlaams-nationale crisis was een crisis in het Sint Maartensfonds niet waard.⁸⁹

Uit de reacties op zijn dood, 31 januari 1983, komt Vierendeels naar voren als een overtuigende nationaal-socialist en antisemiet, iets wat geheel in overeenstemming is met het beeld uit *Berkenkruis*. Deze oud-leerling van het opleidingsinstituut voor Waffen-SS-officieren te Bad-Tölz, had de reputatie een begenadigd spreker te zijn en een scherpzinnige analist van de actualiteit.⁹⁰ Die analyses concentreerden zich meestal op het spel dat door de 'Joodse Wereldheersers' achter de façade van de alledaagse werkelijkheid zou worden gespeeld. Bij zijn overlijden schreven zijn kameraden dat hij, helaas, in sommige Oost-frontersmiddens nog steeds als een "... *DeVlagman gezien werd, de luitenant van Jef van de Wiele en Jef François, het "Führerke" van Tölz*".⁹¹ Als een man die alles vanuit een wijdsere 'mondiaal' perspectief zag, stelde Vierendeels zich boven de kleine meningsverschillen over de Vlaamse politiek. Politiek was voor hem niets anders dan het

---

87. 'Periodiek Contact/De Wende', 4 (1983) 1133-1135, 1176, *ibidem*, 6 (1983) 1257-1264.

88. *Berkenkruis*, 12 (1977) 1. Pas in november 1979 zou hij in een kort stukje 'Vlaanderen in Wallonië' zijn visie op Egmont geven. Vierendeels meende dat het Egmontpakt onverstandig was, omdat het de steeds groeiende Vlaamse economische politieke en culturele krachten in België beknotte. Vlaanderen had kunnen streven naar een unitair Vlaams België. *Ibidem*, 11 (1979) 15.

89. Zie in dit verband nog *Ibidem*, 2 (1978) 24-25 en *ibidem*, 3 (1978) 28.

90. *Periodiek Contact/De Wende*, 4 (1983) 1133-1135, *ibidem*, 6 (1983) 1257-1264.

91. *Ibidem*, 4 (1983), 1133-1135.

rookgordijn dat de 'Joodse Wereldleiders' hadden opgetrokken om de Gojim in een constante staat van verwarring te houden.⁹²

De Egmont-kwestie was voor Vierendeels geen struikelblok, een verkeerde ideologische koers van het Sint Maartensfonds was dat wel. Er is al eerder gewezen op de consequenties die er aan het voorstel van Vincx tot 'verruiming' vastzaten. De 'verruiming' vergemakkelijktte ook de integratie van de oud-Oostfrontstrijders in de Vlaamse beweging. De oud-Oostfronters verlieten immers hun zelfgekozen isolement, wat met een verwatering van het Oostfronters- en Waffen-SS-aandeel ook een verwatering van het Waffen-SS-stigma met zich meebracht. Voor het bestuur van Brabant was dit 'elitaire' karakter juist essentieel.⁹³ 'Verruiming' was misschien nog tot daaraan toe, als men maar de juiste ideologische koers hield in het Sint Maartensfonds. In *Berkenkruis* werd dankzij de vele stukken van Vierendeels, Hendrickx en François meestal de juiste koers gevaren, maar misschien stond dat overwicht niet in verhouding tot de invloed op het beleid van het Sint Maartensfonds.

Hoe lagen de krachtsverhoudingen? Desseyn mocht dan wel opiniërende stukken schrijven voor *Berkenkruis*, op de ideologische koers van het Sint Maartensfonds had hij weinig greep. Als de problemen zich alleen tot Lybaert hadden beperkt, was dat misschien nog wel door een Argus-achtige campagne te verhelpen. Dertig jaar trouwe dienst tellen niet meer als men een aanvechtbaar Oostfrontverleden heeft, vooral niet als juist dat verleden steeds wordt uitgespeeld. Dat lag anders voor Vincx,⁹⁴ waarop, zoals uit de kritiek van de Brabantse brieven-schrijver blijkt, politiek gezien nog het nodige viel aan te merken.⁹⁵

Jan Pieter Vincx stond wel aan het front. In de zomer van 1942 vocht hij met het Legioen bij Leningrad. In 1943 werd hij ingedeeld

---

92. Zie bijvoorbeeld C.L.'s analyse van de Saba crisis in 1978 en de wat badinerende reactie van Frans Vierendeels in *Berkenkruis*, 7/8 (1978) 1-4.

93. *Ibidem*, 3 (1980) 30.

94. Vincx werd door de Brabanders in een adem genoemd met Lybaert. *Periodiek Contact*, 2 (1980) 5-6, *ibidem*, 7/8 (1980) 46, *ibidem*, 9/10 (1980) 60-63, *ibidem*, 11/12 (1980) 94-95.

95. Zijn broer was een groot Volksunie aanhanger. *Ibidem*, 11/12 (1980) 94.

bij de Wiking, viel op en naar Bad Tölz gestuurd om een officiersopleiding te volgen. Begin 1944 werd hij als officier toegevoegd aan een artillerieregiment van de 5° SS-Panzer-division 'Wiking'⁹⁶. Vincx was de man van de 'verruiming' en de 'troepenkameraadschappen',⁹⁷ waarmee het Sint Maartensfonds een periode van bloei tegemoet ging.⁹⁸ Als secretaris van Kempen/Limburg en door zijn contacten met zowel Lybaert⁹⁹ als de Rik de Meester¹⁰⁰ had Vincx contacten in het hoofdbestuur. Dit en het feit dat Vincx de auteur was van '*Vlaanderen in Uniform*' gaf hem veel meer gezag dan Lybaert.

In maart 1979 kwam met de eerder aangehaalde brief van de Brabander J.D.D. een eerste aanval op Vincx in de vorm van ongewoon harde persoonlijke kritiek.¹⁰¹ Er werd gezinspeeld op de banden van Vincx met de Volksunie, die hem te overgevoelig maakten om nog als een echte politieke soldaat zijn standpunt te bepalen.¹⁰² Daarnaast was er nog sprake van interne conflicten in het bestuur van het gewest Kempen/Limburg waarvoor Vincx verantwoordelijk werd gesteld. Het is niet onmogelijk dat de discussie over de Volksunie daar mede schuld aan was.

In september 1978 liet Vincx op een bijeenkomst van Kempen/Limburg Volksunie minister Rik van de Kerkhove een informatieavond over de gevolgen van de repressie verzorgen. In november van dat jaar, midden in verkiezingstijd, liet Vincx zijn waarderende toespraak tot de minister in *Berkenkruis* afdrukken. In hetzelfde nummer ging Hendrickx in het hoofdartikel op nog niet eerder vertoonde wijze tekeer tegen de verraders, tegen het gesjacher en

---

96. *Berkenkruis*, 3 (1977) 5, *ibidem*, 7/8 (1977) 18-20, *ibidem*, 10 (1978) 21-22, *ibidem*, 3 (1979) 27-28, *ibidem*, 3 (1980) 32.

97. *Ibidem*, 9 (1979) 1-3.

98. Het is erg moeilijk om aan de hand van *Berkenkruis* een indruk te krijgen van het ledenaantal. Volgens Vincx telde de vereniging vóór 1975 ongeveer 1000 man. Tussen 1975 en 1980 zou dit aantal dan verdubbeld zijn. Zie ook noot 7.

99. *Ibidem*, 3 (1977) 5, *ibidem*, 11 (1977) 27, *ibidem*, 3 (1978) 24-27, *ibidem*, 1 (1979) 24, 33, *ibidem*, 5 (1979) 32-33, *ibidem*, 4 (1980) 29, *ibidem*, 7/8 (1981) 40.

100. *Ibidem*, 7/8 (1981) 36, vanuit dit licht bezien is ook *ibidem*, 6 (1980) 22 interessant.

101. *Ibidem*, 3 (1979) 36-37.

102. Zie in dit verband ook *Periodiek Contact*, 11/12 (1980) 94-95.

gekonkel, tegen de teloorgang van het Vlaams-nationalisme, kortom, tegen de Volksunie en al haar bondgenoten.¹⁰³ Geconfronteerd met een beschuldiging van partijschap zou Vincx zich nog in januari 1979 verontschuldigen voor zijn te politieke uitlatingen in het *Berkenkruis*. Hij kon het echter niet nalaten om erop te wijzen dat hij zeker niet de enige was.¹⁰⁴

In februari had Vincx er echter genoeg van. Misschien waren de schimpscheuten van Hendrickx hem te veel geworden. In de golf van antisemitische artikelen die in het kielzog van de televisie-serie 'Holocaust' volgde, besloot ook Vincx zijn ideeën over het racisme op papier te zetten. Het stuk werd als hoofdartikel onder de titel: 'Het Rasvraagstuk. Vanuit een ander perspectief' in *Berkenkruis* afgedrukt.¹⁰⁵

In zijn artikel betoogde Vincx vier dingen: op de eerste plaats dat het antisemitisme altijd een wezensvreemde ideologie was gebleven voor rechtgeaarde Vlamingen, op de tweede plaats dat het racisme het gevolg was van kunstmatige rassenscheiding, op de derde plaats dat er geen meerder- of minderwaardige rassen bestonden omdat intelligentie afhankelijk was van de intellectuele uitdagingen waarmee een ras geconfronteerd werd en tenslotte, op de vierde plaats, dat het Vlaamse volk zich, net als de joden, voorbeeldig aan de veranderende omstandigheden had aangepast en zich na 150 jaar intellectuele ontvoogdingsstrijd niet langer voor politieke verantwoordelijkheid mocht verstoppen.

De passages die handelen over het te voeren allochtonenbeleid en de Vlaamse politiek zijn wel heel opmerkelijk. De beleidsmakers moesten volgens Vincx profiteren van de ervaringen die waren opgedaan met het ontstaan van de getto's. De overheid moest een zo actief mogelijk integratiebeleid voeren en mogelijke gettovorming met alle middelen bestrijden.

---

103. *Berkenkruis*, 11 (1978) 28-30. Voor Bert Hendrickx *ibidem*, 11 (1978) 1-2, 10.

104. *Ibidem*, 1 (1979) 23.

105. *Ibidem*, 2 (1979) 1-3.

“... Naar (sic) een paar generaties weet geen mens, ook niet biologisch of deze achterkleinkinderen joden, Turken of Marrokanen zijn. Kijk om u: was het niet een jood die deel uit maakte en een belangrijke rol speelde in het activisme,...”

Ook Vincx's opmerkingen over de Vlaamse politiek waren ondubbelzinnig:

“Nu we het peil van ontvoogding en zelfbestuur bereikt hebben, nu we het I.Q. van onze zuidelijke landgenoten overklast hebben, kunnen we er ons nog niet bij neerleggen dat wij, Vlamingen, onze staat kunnen mede beheren, dat wij staatsverantwoordelijkheid durven en moeten opnemen. Voor velen moeten wij straatmarcheerdere en protestborddragers blijven voor hen moeten we maar rebellen blijven tegen alles en nog wat. Als soldaat moeten wij naar macht streven, positief denken met het welzijn van onze mensen voor ogen, wij mogen niet meer bedelend voor de poort staan...”

“... Waarom dacht u, kollaboreerden Staf de Clerq, Dr. Elias, Dr. J. Van de Wiele? (Dit waren de leiders van de Vlaamse collaboratie partijen) Om de macht!”

Daar konden de anti-Egmonters het mee doen.

In *Berkenkruis* kwam niemand op dit stuk terug, ook Vincx niet. Die riep voortaan alleen nog maar op tot meer eenheid en solidariteit.¹⁰⁶ Vierendeels bleef zijn antisemitische artikelen schrijven.¹⁰⁷ Hendrickx bleef mokken over het verraad van de Volksunie.¹⁰⁸ Zijn rol van aanklager werd overgenomen door anderen, die feller dan Hendrickx het falen van de Volksunie aan de kaak stelden. Na de breuk schreef geen van hen meer voor het *Berkenkruis*.¹⁰⁹

---

106. *Ibidem*, 3 (1979) 25, *ibidem*, 7/8 (1979) 29-30, *ibidem*, 10 (1979) 22-23, *ibidem*, 1 (1980) 26-27, *ibidem*, 2 (1980) 37, *ibidem*, 4 (1980) 29.

107. *Ibidem*, 3 (1978) 1, *ibidem*, 4 (1979) 12-15, 19-20, *ibidem*, 5 (1979) 12, *ibidem*, 6 (1979) 2-3, 10-15, *ibidem*, 9 (1979) 11, 12, 16, *ibidem*, 10 (1979) 10-11, *ibidem*, 1 (1980) 5, 15-16, *ibidem*, 2 (1980) 2-3, 4-5, *ibidem*, 3 (1980) 4-5.

108. *Ibidem*, 5 (1979) 1-2, *ibidem*, 6 (1979) 1-2, *ibidem*, 7/8 (1979) 3, *ibidem*, 11 (1979) 1-2.

109. *Ibidem*, 7/8 (1979) 31-32, *ibidem*, 9 (1979) 4-7, *ibidem*, 10 (1979) 8-9, *ibidem*, 11 (1979) 22, *ibidem*, 12 (1979) 32-34.

De toenemende spanningen laten zich vooral aflezen uit de gewestelijke berichten. Zowel Kempen/Limburg als Brabant maanden hun leden meerdere keren om hun contributie te betalen en om zelf zitting te nemen in de gewestelijke besturen als ze kritiek hadden.¹¹⁰ Van verschillende kanten probeerde men de naderende crisis af te wenden door aan te dringen op meer solidariteit en grotere eenheid.¹¹¹

Hiermee zijn de achtergronden die tot de breuk leidden beschreven. De directe aanleiding kwam bij de bestuursverkiezingen van 1979. Brabant besloot de confrontatie met het bestuur aan te gaan en stelde André van Hecke kandidaat voor algemeen secretaris de functie van Joris Lybaert. André van Hecke¹¹² behoorde tot de harde nationaal-socialistische kern. Zijn achtergrond als lid van partizanen bestrijdingseenheden van de OT (Organisation Todt) en daarna de SS zal hier beslist invloed op hebben gehad.

De kandidaatstelling van Van Hecke was niet zonder betekenis, kandidaten van Brabant, de grootste gewestelijke afdeling, werden steeds gepasseerd voor de hogere bestuurlijke functies.¹¹³ De tegenstellingen of de ideologische koers zijn zeker van invloed geweest.¹¹⁴ Ook dit keer werd de kandidaat van Brabant gepasseerd. Lybaert moest daartoe weliswaar zijn toevlucht nemen tot niet reglementaire trucs, maar werd gesteund door het bestuur. Als de aanvallen op Lybaert zich laten aflezen aan aanhankelijkheidsbe-

---

110. Voor Kempen/Limburg zie: *ibidem*, 3 (1979) 25, *ibidem*, 7/8 (1979) 29-30, *ibidem*, 10 (1979) 22-23, *ibidem*, 4 (1980) 29. Voor Brabant zie: *ibidem*, 1 (1979) 31, *ibidem*, 10 (1979) 22, *ibidem*, 1 (1980) 30.

111. *ibidem*, 4 (1979) 31, *ibidem*, 6 (1979) 8, *ibidem*, 9 (1979) 4, *ibidem*, 10 (1979) 18, *ibidem*, 11 (1979) 34, *ibidem*, 1 (1980) 2, 26-27, 34, *ibidem*, 2 (1980) 37.

112. Zie voor Van Hecke; H. GIJSELS, J. VANDER VELPEN, *Vlaams Blok*, 100.

113. *Periodiek Contact*, 2 (1980) 6.

114. *Periodiek Contact*, 10 (1986) 2-3. Welke invloed Van Hecke had kunnen hebben, blijkt uit de ideologische ontwikkeling van de Hertog Jan van Brabant waarvan hij in april 1983 de voorzitter werd. *Periodiek Contact* koos steeds duidelijker voor een radicale nationaal-socialistische koers waarbij de DeVlag werd gerehabiliteerd zie: *ibidem*, 9 (1984) 2-6, *ibidem*, 3 (1985) 17-22, *ibidem*, 10 (1986) 4-6, *ibidem*, 9 (1987) 16-19, *ibidem*, 10 (1987) 32-35, *ibidem*, 12 (1987) 18-21, *ibidem*, 1 (1988) 20-22. Een voorlopig hoogtepunt was het speciale drietalige Adolf Hitler-nummer dat in april 1989 verscheen.

tuigingen van zijn medestanders dan nam de kritiek op zijn persoon toe naarmate de scheiding dichterbij kwam.¹¹⁵ De actie van Argus heeft alles te maken met een poging om de positie van Lybaert onhoudbaar te maken.

In het tweede nummer van *Periodiek Contact* memoreerde Hendrickx in het hoofdartikel dat de stichtingsakte van de VZW Sint Maartensfonds was ondertekend door mensen in het bezit van hun burgerrechten. Over Lybaert, die ook tekende, merkte hij op:

“Joris werd nooit veroordeeld wegens incivisme, laat staan, als wapendrager, hij was zelfs soldaat-onderofficier in 't belgisch leger na 1945. Hij was dus een goede belgische burger, op graat!”¹¹⁶

Na in hetzelfde nummer ook Vincx aangeklaagd te hebben voor zijn eigenmachtige koerswijziging besloot Hendrickx met:

“In onze onverwoestbare Oostfrontersgeest, die wij niet willen laten verwateren, zetten wij ons kameradenwerk onverstoort verder”.¹¹⁷

Wie verantwoordelijk was voor de brieven van Argus, er waren meerdere versies, bleef onduidelijk.¹¹⁸ Rik de Meester, de algemeen voorzitter van het Maartensfonds, bracht de Brabantse manoeuvre in verband met de hetze van Argus en ‘een lastercampagne’ in *Periodiek Contact* tegen bestuursleden van andere gewesten.¹¹⁹ Zeker is dat

---

115. Voor de breuk: *Berkenkruis*, 6 (1977) 5, *ibidem*, 1 (1979) 24, 33, *ibidem*, 3 (1979) 37, *ibidem*, 5 (1979) 32-33, *ibidem*, 1 (1980) 40, *ibidem*, 4 (1980) 18, 29. Daarna: *ibidem*, 5 (1980) 1, *ibidem*, 6 (1980) 6, 18, *ibidem*, 3 (1981) 1.

116. *Periodiek Contact*, 2 (1980) 3, zie ook *Berkenkruis*, 7/8 (1981) 40. In dit verband krijgt de melding van Vincx dat Lybaert als vertegenwoordiger van het Sint Maartensfonds door het kameraadschapsverband van Vlamingen in de divisie ‘Wiking’ tot erekannonier was benoemd wat meer perspectief. *Ibidem*, 3 (1978) 27.

117. *Periodiek Contact*, 2 (1980) 5-7.

118. Er is een aantal aanwijzingen dat ene Eduard Ooms betrokken was. De motieven van Ooms zijn onduidelijk. *Ibidem*, 1 (1980) 40, *ibidem*, 9 (1982) 40-44, zie ook *Periodiek Contact*, 11 (1982) 948. Ooms werd lid van de Hertog Jan: *Periodiek Contact*, 11 (1982) 1919, *Periodiek Contact/De Wende*, 2 (1983) 1027-1028, 1033-1034, 1038, *ibidem*, 4 (1983) 1148-1151, 1152, *ibidem*, 5 (1983) 1192, 1194-1195, 1238-1241, 1269, *ibidem*, 7/8 (1983) 1306-1309, 1314, 1316, *ibidem*, 10 (1983) 13-16.

119. *Berkenkruis*, 6 (1980) 16-18.

men in het Sint Maartensfonds Frans Vierendeels voor een van de hoofdverantwoordelijken hield.¹²⁰

ANTISEMITISME

Doordat in zowel de Vlaams-nationale als de meer nationaal-socialistische crisis sprake was van een vermenging van Vlaams-nationale en antisemitische motieven, verdienen de ideologische tegenstellingen die aan de breuk ten grondslag lagen toch wat meer aandacht. Immers, de verleiding is groot om de tegenstellingen antisemitisch – niet antisemitisch, nationaal-socialistisch – niet nationaal-socialistisch groter te maken dan dat ze zijn.

Als antisemitische opmerkingen een indicatie zijn voor nationaal-socialistische beïnvloeding, wat moet men dan met de constatering dat na de breuk het aantal antisemitische beschuldigingen afnam in *Berkenkruis*, maar niet verdween.¹²¹ Hoe moet het feit dat ook Desseyn en Vincx niet geheel vrij waren van antisemitische vooroordelen worden uitgelegd?¹²² Een duidelijke tweedeling op grond van de ideaaltypen in niet-antisemitische Vlaamse nationalisten en antisemitische nationaal-socialisten wordt er in elk geval aanzienlijk door bemoeilijkt.

Het is wellicht goed om even stil te staan bij het beoordelingscriterium voor het nationaal-socialisme. 'Het hebben van antisemitische vooroordelen' is veel te strikt om een goed beoordelingscriterium te kunnen zijn. Na een slordige veertig jaar vrijwillige en gedwongen identificatie met het nationaal-socialisme en samenwerking met antisemitische 'die-hards' gaat het niet zozeer om een enkele losse antisemitische opmerking. Het aantal antisemitische vooroordelen hoeft geen maat te zijn voor antisemitische gevoelens. Vincx doet wat de omvang van zijn antisemitische vooroordelen betreft nauwelijks onder voor Vierendeels, Hendrickx of een François. 'Het rasvraagstuk. Vanuit

---

120. *Ibidem*, 9 (1983) 26, 27.

121. *Ibidem*, 5 (1980) 16, 30-39, *ibidem*, 11 (1980) 31-32, *ibidem*, 1 (1981) 26-29, *ibidem*, 4 (1981) 19-20, *ibidem*, 5 (1981) 22-23, 24, *ibidem*, 7/8 (1981) 24-26.

122. Desseyn: *ibidem*, 1 (1979) 38, 6 (1979) 18, *ibidem*, 2 (1981) 11, *ibidem*, 10 (1980) 2. Vincx: *ibidem*, 1 (1980) 9, *ibidem*, 7/8 (1981) 24-27.

een ander perspectief' werd ingeleid met een Holocaustontkenning, maar vanuit die antisemitische stelling redeneerde Vincx met behulp van antisemitische vooroordelen naar een uitgesproken positieve niet-racistische conclusie toe. De functie van het antisemitisme in het wereldbeeld van de betreffende redacteur zegt in dit geval meer over de mate waarin hij door het nationaal-socialisme is beïnvloed dan over het aantal antisemitische vooroordelen.

Zo zal, bijvoorbeeld, de 'eenvoudige' ontkenning van de moord op de Europese joodse bevolking niet alleen rabiate antisemieten aanspreken. Het is onprettig om toe te geven een misdadig systeem te hebben gediend en er zal altijd een groep bestaan die om het eigen geweten te sussen het misdadige karakter van dat systeem zal proberen te ontkennen.¹²³

Men kan stellen dat er twee typen van Holocaustontkenningen zijn. Natuurlijk is de bewering dat de moord op de Europese joden nooit heeft plaatsgevonden verwerpelijk, toch is er een groot verschil met de stelling dat als er al joden zijn vermoord, dit een onderdeel was van een groot 'Joods Wereldcomplot' om het 'Arische ras', belichaamd in zijn meest voortreffelijke exemplaren, het 'Duitse Volk', te compromiteren. Enkele 'onbetekenende rasgenoten' zouden willens en wetens zijn opgeofferd met oog op de gigantische winsten die er te behalen waren met een zorgvuldige exploitatie van hun lot in de media. Behalve directe winsten uit de verkoop van 'leugenachtige' boeken als 'Het dagboek van Anne Frank' en films, de televisieserie 'Holocaust', zou het 'Duitse Volk' steeds weer verplicht worden tot herstelbetalingen aan de staat Israël als 'Wiedergutmachung'. Het diabolische van dit plan was dat er nooit een Wiedergutmachung zou komen. 'De joden' zouden hun rasvijanden tot in het einde der tijden blijven uitplunderen.¹²⁴

---

123. Zie bijvoorbeeld: *ibidem*, 7/8 (1981) 24-27. De 'rebellens', de Oostfronters die zich indertijd al tegen de Waffen-S.S. verzetten, erkennen dat misdadige karakter van het nationaal-socialisme wel. Zie B. DE WEVER, 'Oostfronters', 118.

124. *The Britons. Who are the War-Criminals after 1945?* (Londen, s.d.) (1949?). *The Britons. What the Jews say about themselves.* (Londen, s.d.) (1949?) 'Kritik. Die Stimme des Volkes', T. CHRISTOPHERSEN (ed.) 'Mut. Das nationaleuropäische Magazin', B.C. WINZEK (ed.), 'Samisdat. America and World Report', Rundbrief nr.15

De idee dat de Holocaust een onderdeel was van het 'Joodse Wereldcomplot' heeft weinig met een ontkenning te maken. Het is eerder een beschuldiging. Een dergelijke beschuldiging vraagt beslist om een andere mentaliteit. Alleen rabiate antisemieten, kunnen serieus in een dergelijke beschuldiging geloven. Als gevolg van het abstractieniveau waarop wordt geredeneerd hebben zelfs zij moeite om alle mogelijkheden die dit nieuwe wapen biedt te overzien. Dit verschil tussen een actieve en een passieve beleving van het antisemitisme lijkt een onderscheid tussen verschillende soorten van antisemitisme te rechtvaardigen.

Met de beschuldiging dat de Holocaust onderdeel was van 'het plan' van de 'Joodse Wereldleiders' is het mogelijk om het negatieve beeld dat aan de herinnering van het nationaal-socialisme kleeft weg te poetsen. Als de Holocaust bij het plan van de 'Joodse Wereldleiders' hoorde, dan bleek daaruit niet alleen het diabolische karakter en de macht van hun wereldregering, maar bovendien werd de strijd van het Derde Rijk tot een heroïsch gevecht van een kleine gemeenschap van ingewijden tegen een wereldcoalitie van het Kwaad. De ondergang van het Duizendjarig Rijk en het lot van Duitsland na 1945 werd daarmee tot een teken aan de wand voor alle antisemieten.

De beschuldiging dat 'de joden' zelf de Holocaust hadden georganiseerd kwam vrij snel na de oorlog in sommige antisemitische milieu's in zwang.¹²⁵ Hoewel die beschuldiging veel effectiever aangewend kan worden om het nationaal-socialisme en het Derde Rijk vrij te pleiten, vond deze redenering pas een ruimere verspreiding in racistische, antisemitische en nationaal-socialistische kringen door de vertoning van de film 'Holocaust'. Toch zou alleen Frans Vierendeels proberen om op deze manier het nationaal-socialisme vrij te pleiten.¹²⁶ Uit de stukken die aan de uiteindelijke beschuldiging vooraf gingen bleek hoeveel moeite het Vierendeels kostte om een dergelijke redenering rond te krijgen.

(15 oktober 1980, Toronto (Ontario)).

125. *The Britons. The War-Criminals, The Britons. The Jews.*

126. *Berkenkruis*, 6 (1979) 10.

Totdat de serie 'Holocaust' in het najaar van 1978 op de Belgische televisie verscheen, overheersten vooral de 'gewone' antisemitische opmerkingen in het werk van Vierendeels. In de periode daarna namen de Holocaustontkenningen toe en is er een zekere evolutie in zijn gedachten te zien. Zijn eerste reactie was een verontwaardigde Holocaustontkenning waarbij hij zich baseerde op kopstukken uit de zogenaamde revisionistische geschiedschrijving¹²⁷ als Butz, Harwood, Rassinier en Faurisson.¹²⁸ In maart kwam de redenering dat vooral de joden belang hadden bij de vervalsing van de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en de verspreiding van Holocaustleugens.¹²⁹ Rassinier en Faurisson werden in april nogmaals opgevoerd om te bewijzen dat er nooit een Holocaust had plaats gevonden, terwijl Vierendeels zich afvroeg hoe het toch kwam dat iedereen vergeten scheen te zijn dat Polen ooit bekend stond als meest antisemitische land van Europa.¹³⁰ Wie had er belang bij, zo stelde hij, om al die aandacht op het nationaal-socialisme te richten? In hetzelfde nummer van april 1979 kwam hij met een nieuwe beschuldiging; door steeds maar weer op de Duitse schuldcomplexen in te spelen werd het Duitse volk uitgemolken ten behoeve van de joodse staat Israël.¹³¹ Het verhaal dat de joden al met het verdrag van Versailles hadden

---

127. De revisionistische geschiedschrijvers streven er naar de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog te herschrijven zonder zich te storen aan de 'taboes' die door de overwinnaars zouden zijn opgelegd. Zij concentreren zich bij voorkeur op de ontkenning van de Duitse schuld aan het uitbreken van de oorlog, geallieerde oorlogsmisdaden, en de nationaal-socialistische misdaden tegen de mensheid zoals de moord op de Europese joodse bevolking. Hun 'speurtocht naar de waarheid' kenmerkt zich door een opmerkelijke bewijsvoering. Dat het een en ander op gespannen voet staat met de wetenschappelijke pretenties van deze 'historische school' laat zich raden. Zie voor een overzicht van de ontwikkelingen in het revisionistische kamp: Anti-defamation League of B'nai B'rith/Civil Rights Division, 'ADL Facts', 'Holocaust 'Revisionism': A Denial of History. An Update', vol. 31 no. 1 (s.l., 1986). G. VAN DEN BERGHE, *De uitbuiting van de Holocaust*, (Antwerpen/Baarn, 1990). Zie voor Vlaanderen: B. BRINCKMAN, B. DE WEVER, 'De verdwenen gaskamers', *Driemaandelijks Tijdschrift van de Auschwitz-Stichting*, september-december (1988), 38-54.

128. *Berkenkruis*, 1 (1979) 11-12.

129. *Ibidem*, 3 (1979) 1.

130. *Ibidem*, 4 (1979) 12-15.

131. *Ibidem*, 4 (1979) 19-20.

geprobeerd om de Duitse staat te ontmantelen, iets wat Hitler slechts wilde voorkomen, was goed voor het juni-nummer.¹³² In hetzelfde nummer werd ook de economische beschuldiging behandeld waarbij de film 'Holocaust', de 'joodse overheersing van de media' en de 'joodse geldzucht' met elkaar in verband werden gebracht.¹³³ Hoewel alle elementen die voor deze redenering nodig waren in een of andere vorm al aan de orde waren geweest, had Vierendeels de combinatie niet zelf bedacht. Hij had ze overgenomen uit het Nederlandse blad voor oud-collaborateurs 'De Wende'. Het sluitstuk, een gedeeltelijke erkenning van de Holocaust, er waren wel wat slachtoffers gevallen, maar slechts door toedoen van de 'Joodse Wereldleiders', ontbrak. Wellicht vond Vierendeels het te pijnlijk om toe te moeten geven dat hij en Hitler slechts marionetten van de 'Joodse Wereldheersers' waren geweest.

Zoals al blijkt uit de thema's waarmee Vierendeels zijn antisemitische illustreerde, werden zijn opvattingen geschraagd door evenzovele nationaal-socialistische noties.¹³⁴ Zijn stukken, en vooral zijn waarschuwingen tegen het 'wereldcommunisme', zijn zowel in toon als teneur vergelijkbaar met de artikelen van Jef François.¹³⁵ Het lijkt dan ook onbegrijpelijk dat een strijdbaar type als François niet met de beschuldiging kwam dat 'de Joodse Wereldleiders' de Holocaust

---

132. *Ibidem*, 6 (1979) 2-3.

133. *Ibidem*, 6 (1979) 10-15.

134. *Ibidem*, 2 (1977) 13-14, *ibidem*, 6 (1977) 9-13, *ibidem*, 7/8 (1977) 5-10, 14, *ibidem*, 10 (1977) 5-6, *ibidem*, 10 (1977) 5-6, *ibidem*, 11 (1977) 3, *ibidem*, 12 (1977) 1-2, 12-14, *ibidem*, 2 (1978) 23-24, *ibidem*, 4 (1978) 1-3, 9, *ibidem*, 7/8 (1978) 3-4, *ibidem*, 9 (1978) 10-12, 19-20, *ibidem*, 10 (1978) 10, 12-13, *ibidem*, 12 (1978) 18-19, *ibidem*, 4 (1979) 15-16, *ibidem*, 6 (1979) 2-3, 10-15, *ibidem*, 7/8 (1979) 13-15, *ibidem*, 9 (1979) 11-12, 16, *ibidem*, 1 (1980) 5-6, *ibidem*, 3 (1980) 4-8.

135. *Ibidem*, 5 (1977) 1-2, *ibidem*, 6 (1977) 4, 14-17, *ibidem*, 7/8 (1977) 14, *ibidem*, 9 (1977) 20, *ibidem*, 10 (1977) 3-4, *ibidem*, 11 (1979) 1-2, *ibidem*, 3 (1978) 13, *ibidem*, 4 (1978) 10-11, *ibidem*, 9 (1978) 12-13, 15-16, *ibidem*, 10 (1978) 9, *ibidem*, 12 (1978) 17-18, *ibidem*, 2 (1979) 14-15, *ibidem*, 4 (1979) 3-4, *ibidem*, 6 (1979) 8-9, *ibidem*, 7/8 (1979) 15, *ibidem*, 9 (1979) 11-12, *ibidem*, 12 (1979) 10-11, *ibidem*, 2 (1980) 1.

hadden georganiseerd om het Derde Rijk te treffen.¹³⁶ In zijn drie artikelen die onder de titel 'Wie waren in de jaren dertig de ware oorlogstokers? ... Wij zeggen het niet!'¹³⁷ verschenen, werd een niveau van haat en rancune bereikt dat de veel intellectuelere Vierendeels maar zelden haalde. Het antisemitisme waarmee François de Duitse oorlogsschuld transformeerde in de noodzakelijk verdediging van een door het 'Joodse Wereldcomplot' belaagde natie haperde bij zijn analyses van de periode na 1945.¹³⁸

In dit opzicht is het verschil met Vierendeels opvallend; François slaagde er niet in los te komen van de heersende Oost-West-tegenstellingen. De communistische dreiging die hij vóór het Interbellum nog moeiteloos ontmaskerde als een onderdeel de communistische-kapitalistische schijnwereld waarachter het 'Wereld Jodendom' zich verborg, zag hij na '45 als een reëel gevaar voor het Westen. Mede om die reden wilde hij eerherstel voor het Derde Rijk, de nationaal-socialistische leiders en de Waffen-SS. Zij hadden in de spits gestaan van de nog steeds voortdurende strijd tegen het barbaarse communisme en waren daarvoor aan de schandpaal genageld.¹³⁹

Bij Hendrickx was het antisemitisme minder opvallend aanwezig. Zijn agitatie tegen het Egmontpakt en de Volksunie werd mede ingegeven door een heilig geloof in het rasbeginsel en de bloed en

---

136. François vestigde zijn reputatie in de jaren dertig door van de militie van de autoritaire Vlaamse beweging Verdinaso (Verbond van Dietse Nationaal Solidaristen) een gevreesde stoottroep te maken. In het begin van de bezetting was François korte tijd lid van het VNV, maar hij verliet deze, zijns inziens slappe, beweging al snel voor het Waffen-SS-uniform van het Vlaams Legioen. In november 1942 haalden de Duitsers hem terug naar Vlaanderen om de Germaanse-SS-Vlaanderen te zuiveren en op een nieuwe leest te schoeien. Toen de eigenzinnige François van de aan hem ondergeschikte Duitse SS-mannen eiste dat zij Nederlands met hem spraken, promoveerden de Duitsers hem in november 1943 weg naar Duitsland. M. DE WILDE, 'De kollaboratie. Deel I', 52-53, 115-118.

137. *Berkenkruis*, 3 (1977) 9-14, *ibidem*, 4 (1977) 6-9, *ibidem*, 5 (1977) 3-5.

138. Twee opmerkelijke lacunes in zijn redeneren met de complottheorie na 1945: *ibidem*, 2 (1977) 19, en *ibidem*, 6 (1978) 13.

139. *Ibidem*, 5 (1977) 1-2, 4-5, *ibidem*, 9 (1977) 20, zie ook: *ibidem*, 6 (1977) 16-17.

bodemideeën van het nationaal-socialisme.¹⁴⁰ De grote verworvenheid van het nationaal-socialisme was voor Hendrickx dat het nu mogelijk werd de echte oeroude germaanse oorsprong het 'Vlaamse Volk' terug te vinden die door eeuwenlange volksvreemde overheersing was overwoekerd.¹⁴¹ Dankzij het antisemitisme konden eindelijk de ware vijanden van het 'Vlaamse' en 'Germaanse' volk worden geïdentificeerd.¹⁴² Holocaust- en andere 'leugens' werden verspreid om verwarring te zaaien en het racisme en de nationaal-socialistische ideeën in diskrediet te brengen. Die leugens waren weliswaar lastig maar vormden toch niet de voornaamste bedreiging voor het Vlaamse volk. De voornaamste bedreiging was de dreigende teloorgang van de Vlaamse jeugd in de decadentie van de moderne tijd. Hendrickx verdedigde zijn politieke artikelen in *Berkenkruis* dan ook met het argument dat juist het steile Vlaams-nationalisme een brug sloeg waarlangs blijvende contacten werden gesmeed tussen de oude Brusselse Oostfrontstrijders en de jonge Brusselse Vlaams nationale militanten.¹⁴³

Voor zover men dat kan nagaan, was dat geen loze bewering. Brabant en later de Hertog Jan van Brabant hadden een jongerenafdeling van enige betekenis.¹⁴⁴ Het eerste bestuur van de Hertog Jan van Brabant zou deze contacten zelfs uitspelen tegen het Sint Maartensfonds.¹⁴⁵

"Het is verder onze wil, niet louter "Oudstrijdersbond" te zijn, maar een kameradenvereniging waar het aksent meer op "strijder" zal gelegd worden dan op "oud". Naast onze sociale dienst, zal ons streven vooral gaan, als gewezen politieke soldaten, naar verdere uitdieping en uitdraging van de grote ideeën (sic) die ons eens beroerden en waarvoor wij naar 't geweer grepen. Wij willen in dit opzicht meer de jeugd tot ons brengen, in een

---

140. *Ibidem*, 4 (1977) 1-2, *ibidem*, 9 (1977) 1-2, *ibidem*, 12 (1977) 31-32, *ibidem*, 6 (1978) 3-4, *ibidem*, 11 (1978) 1-2, 10-13, *ibidem*, 12 (1978) 1-2, *ibidem*, 11 (1979) 1-2.

141. *Ibidem*, 12 (1977) 3, *ibidem*, 12 (1978) 1-2.

142. *Ibidem*, 12 (1977) 31-33.

143. *Ibidem*, 12 (1977) 31-32.

144. *Periodiek Contact/De Wende*, 6 (1983) 1260.

145. *Periodiek Contact*, 1 (1979) 2.

afzonderlijk geheel = de "Jonge Wacht", en samen met hen gesprek-
vormingsavonden en voordrachten te houden enz."¹⁴⁶

Wat men zich moest voorstellen bij de 'ideologische vorming'¹⁴⁷ waar de Jonge Wacht voor wilde ijveren bleek in de tweede aflevering van *Periodiek Contact*. De Jonge Wacht begon met een reeks artikelen over het in Parijs gehouden 14e Grece colloquium.¹⁴⁸ Daarmee volgde de Jonge Wacht de trend in radikaal Vlaams-nationale jongerenbewegingen. Met behoud van het Vlaams-nationale jargon evolueerde men in de richting van 'Europees Rechts' waarbij het accent verschoof naar anti-communisme en racisme en de Vlaamse zaak pas op de tweede plaats kwam.¹⁴⁹ Na 1986 won deze trend aan invloed in *Periodiek Contact*.

Zonder te willen beweren dat Hendrickx een minder overtuigende nationaal-socialist was dan Vierendeels en François,¹⁵⁰ kan wel worden vastgesteld dat Hendrickx zich, zijn communistenhaat uitgezonderd, veel gematigder uitliet. In zijn artikelen over het VOS (Verbond der Vlaamse Oudstrijders) en in zijn pleidooien voor een erkenning van de Vlaams-nationale achtergronden van de Oostfrontinzet door het IJzerbedevaart comité was er maar weinig dat herinnerde aan nationaal-socialistische consequenties van deze Vlaams-nationale inzet.¹⁵¹

Een overgangvorm tussen het boven behandelde drietal en de andere redacteuren van *Berkenkruis* is Miel Goossenaerts. Deze vroege bekeerling tot het nationaal-socialisme¹⁵² vormt in meerdere opzichten een brug tussen Vierendeels cum suis en Desseyn en Vincx. Goossenaerts was veel minder produktief dan de andere redacteurs en

---

146. *Ibidem*, 5/6 (1980) 12.

147. *Ibidem*, 1 (1979) 7.

148. *Ibidem*, 2 (1980) 11-12.

149. W. DE BOCK, J. CAPPELLE, A. MAESSCHALK e.a., *Extreem rechts en de Staat*, (Berchem/Amsterdam, 1981) 78-118, 125-139, 173-211, 225-235.

150. Bert Hendrickx nam eind 1940 dienst in de Algemene-SS-Vlaanderen. Hij werd lid van de DeVlag en diende in de Waffen-SS. *Periodiek Contact/De Wende*, 9 (1986) 23.

151. *Berkenkruis*, 5 (1979) 23, *ibidem*, 6 (1979) 1-2, *ibidem*, 7 (1979) 3, *ibidem*, 9 (1979) 10-11.

152. *Ibidem*, 5 (1980) 16-17.

met zijn stukjes over de toonaangevende kringen tijdens de collaboratie was hij een wat vreemde eend in de bijt.¹⁵³ Goossenaerts schreef niet zo zeer antisemitische stukken, alswel artikelen waarin maatregelen ter bestrijding van antisemitisme belachelijk werden gemaakt.¹⁵⁴

In het *Berkenkruis* van april 1979 kwam Goossenaerts met een beschrijving van zijn kennismaking met de militaire commandant van Antwerpen en Limburg, kolonel Lismont, en diens joodse adjudant kapitein Rudelsheim tijdens een herdenking van de Gulden Sporenslag. De strekking van dit stuk was duidelijk. Ondanks alles wat er in de oorlog was gebeurd, konden de Vlaamse oud-Oostfrontvrijwilligers en de Vlaams-nationale joden nog steeds een zeker respect voor elkaar opbrengen dankzij hun gedeelde Vlaams-nationale idealisme.¹⁵⁵ Een dergelijke passage is ondenkbaar in het werk van Vierendeels, François of Hendrickx.¹⁵⁶ Bert Hendrickx verwees liever naar een 'echt' Vlaams slachtoffer van het Belgische regime.¹⁵⁷

Vincx plaatst in januari 1977 zijn kanttekeningen bij de rassenleer en het antisemitisme. In het stuk 'De motivatie' beschreef hij hoe hij zich onder invloed van zijn frontinzet en dienst in de Waffen-SS was

---

153. *Ibidem*, 5 (1977) 25, *ibidem*, 1 (1978) 9-10, *ibidem*, 4 (1979) 15, 24, 33-34, *ibidem*, 9 (1980) 24-25, *ibidem*, 11 (1980) 15-16, *ibidem*, 12 (1980) 10-11.

154. *Ibidem*, 12 (1979) 6, *ibidem*, 9 (1979) 15, *ibidem*, 5 (1980) 16.

155. "Ik zie voor mij twee militairen van het Belgische leger en ga automatisch 'n beetje MEER rechtoplopen als het bij mijn leeftijd past. Kolonel Lismont, Militaire Bevelhebber over de provincies Antwerpen en Limburg, zegt bij de begroeting: "Ik zie dat u in het leger geweest is." Ik antwoord: "Ja Kolonel, maar niet in het Belgische leger, maar wel in de Waffen-S.S." Hij: " WAT, daarover moeten we straks nog eens praten". Naast hem stond zijn Adjudant, de joodse Kapitein Rudelsheim. Ik zeg tegen hem: "Wat is u familie van Marten Rudelsheim?" (een activist die door gebrek aan medische verzorging in 1920 overleed in de gevangenis van de Begijenstraat te Antwerpen), en zijn antwoord was: "Ja ik ben een neef en mag vandaag bloemen neerleggen op zijn graf". Stel u voor dat dezelfde feiten zich in Noord-Nederland voorgedaan zouden hebben, WAT was er met ons gebeurd?!" *ibidem*, 4 (1979) 34.

156. Typerend voor deze Brabanders is de evolutie van de geschiedenis van het ontstaan van het Sint Maartensfonds. Toon van Overstraete, een van de voormalige 'Rebellen' in de Waffen-SS, werd ondanks zijn prominente rol in het VVOOS, verdrongen door Peter Claeys. Claeys was voorzitter van Brabant. *Periodiek Contact*, 9 (1986) 22-26, *ibidem*, 2 (1980) 2-3, *ibidem*, 9/10 (1980) 60.

157. Jan Tielmans zie *Berkenkruis*, 5 (1978) 11-13. Vincx verwees in 'Het Rasvraagstuk' ook naar Rudelsheim *Ibidem*, 2 (1979) 1-3.

gaan realiseren dat het rasbeginsel en de theorie van de raszuiverheid geen houvast boden.¹⁵⁸ Hij beschreef hoe dit besef was overgegaan in een nieuw ideaal waarin de strijd voor een nieuw en beter Europa voorop stond.

Het verhaal van Vincx doet sterk denken aan de evolutie in de nationaal-socialistische ideologie zoals die door de Duitse oorlogspropaganda werd, en door veel apologeten van de Waffen-SS, wordt geschetst.¹⁵⁹ Het is ook niet gezegd dat Vincx niet door het nationaal-socialisme was beïnvloed. Er is al gewezen op het feit dat Vincx niet vrij was van antisemitische stereotypen.¹⁶⁰ Welke ideeën Vincx er privé op na hield doet niet zoveel terzake, het gaat om het beeld van de inzet aan het Oostfront dat hij voor de buitenwereld en in het Sint Maartensfonds verdedigde. Hoe dat beeld eruit zag, maakte Vincx bij vele gelegenheden duidelijk. De Vlaamse oud-Oostfrontstrijder was een idealist die zich ter verdediging van zijn waarden gemeld had om Vlaanderen een nieuwe toekomst te bezorgen in een wereld die vrij zou zijn van het communisme.¹⁶¹ Wilden deze idealisten ooit de plaats krijgen in de geschiedenis die hun rechtmatig toekwam, dan moest het beeld van de Oostfrontinzet worden losgekoppeld van de oorlogsmisdaden waarmee de reputatie van de Waffen-SS besmeurd was geraakt.

Vanuit die optiek was het helemaal niet noodzakelijk dat de oud-Oostfrontstrijders en de voormalige geüniformeerde wapendragers politiek een blok vormden in de naoorlogse politiek. Integendeel, de herwaardering van de Oostfrontinzet was meer gebaat bij een actieve pluriforme beweging van oud-incivieken die als gerespecteerde burgers op alle niveaus van de samenleving hun bijdrage leverden. Antisemitisme

---

158. *Ibidem*, 2 (1977) 1-2.

159. P. HAUSSER, *Waffen-S.S. im Einsatz*, 47-53. F. STEINER, *Die Armee der Geächteten*, (Pr. Oldendorf, 1971) passim, maar vooral: 140-214, 230-240, 241-277. A. DE BRUYNE, *De kwade jaren. Deel 1*, (Brecht/Antwerpen, 1971) 11-107. Ook B. DE WEVER, *Oostfronters*, 76-83, 121-130.

160. *Berkenkruis*, 2 (1979) 1-3, *ibidem*, 1 (1980) 9, *ibidem*, 7/8 (1981) 24-27, *ibidem*, 7/8 (1978) 24. Zie ook zijn pleidooi voor de verkoop van revisionistische literatuur door het gewest Kempen/Limburg. *Ibidem*, 5 (1979) 32.

161. Zie bijvoorbeeld: *ibidem*, 10 (1978) 22.

of de herinnering aan het antisemitisme stonden een dergelijke positieve herwaardering van de Oostfrontinzet in de weg. In dat opzicht stond hij op één lijn met Desseyn.

Desseyn was hierin misschien nog wel consequenter dan Vincx, Desseyn probeerde zelfs nooit de Holocaust te ontkennen.¹⁶² Het beeld dat Hendrickx, Vierendeels en François van de Oostfronters en de Oostfrontinzet schetsten, was Desseyn dan ook een doorn in het oog. *Berkenkruis* moest de waarden van de dode en levende vrijwilligers en hun familie beschermen.¹⁶³ Desseyn wilde zich inzetten om de nagedachtenis te eren van degenen die opgetrokken waren om Vlaanderen en het Rooms-katholieke geloof, 'Outer en Heerd'¹⁶⁴, te verdedigen tegen het 'goddeloze' Bolsjewisme. En dat was meer dan genoeg.¹⁶⁵ Zonder in de standaard zwart-wit voorstellingen te vervallen zou hij die ontwikkelingen aanklagen die naar zijn mening de reputatie van die doden en de waarden van de oud-Oostfronters bedreigden.¹⁶⁶ Iedereen die voor diezelfde waarden

---

162. *Ibidem*, 1 (1979) 39, *ibidem*, 6 (1979) 18, *ibidem*, 10 (1980) 2, *ibidem*, 2 (1981) 11

163. *Ibidem*, 10 (1977) 1-2, *ibidem*, 1 (1978) 1, 22, *ibidem*, 2 (1978) 18, *ibidem*, 1 (1979) 1-2, 37-39, *ibidem*, 7/8 (1979) 1, *ibidem*, 1 (1980) 1-2, 32-33.

164. Altaar en haard uit het lied van het Vlaams Legioen.

165. "De mens die mij het naast staat, werd door een tegenstrever gevraagd wat ons toch bezielt om nu nog in "Berkenkruis" te schrijven.

Zijn antwoord was voorzeker het kleinste Catechismus van de hele wereld:

"Bijna als het lied op het Ulrichs-bergkruis":

"Wij schrijven in ons BERKENKRUIS"

"Ter Ere van de doden,"

"Uit liefde voor de Moeders"

"Opdat de jeugd niet zou vergeten."

Dan zei de vreemdeling:

"Uw schrijven is schoon, als het niet wordt aangelengd." *Ibidem*, 2 (1978) 18.

166. *Ibidem*, 1 (1978) 6, *ibidem*, 2 (1978) 12, *ibidem*, 5 (1978) 4-7, 8-11, *ibidem*, 6 (1978) 16-17, *ibidem*, 7/8 (1978) 25-27, *ibidem*, 9 (1978) 4-9, *ibidem*, 12 (1978) 19-21, *ibidem*, 1 (1979) 16-18, 38-39, *ibidem*, 5 (1979) 7-9, *ibidem*, 6 (1979) 7-8, 16-19, 32-33, *ibidem*, 7/8 (1979) 1, 8-10, *ibidem*, 11 (1979) 16-18, *ibidem*, 12 (1979) 15-16, 17-18, 19-22, *ibidem*, 1 (1980) 16-17, *ibidem*, 2 (1980) 24-27, 30, *ibidem*, 3 (1980) 8-13, 14-15, *ibidem*, 4 (1980) 1-2, 10-11, 18-24, *ibidem*, 5 (1980) 11-15, *ibidem*, 6

vocht was een bondgenoot, zelf al spraken ze Frans, ook al streden ze ooit tegen het nationaal-socialisme en heetten ze Weiss.¹⁶⁷

Zo citeerde Desseyn met instemming de toespraak van Louise Weiss op 18 juli 1979 voor het Europese parlement. Bij deze gelegenheid liet Weiss zich bitter uit over de trage totstandkoming van de Europese eenheid. De Europarlementariërs maakten zich druk over landbouwnormen zonder zich ooit af te vragen hoe het met de Europese mens was gesteld. Haar toespraak en vooral haar pleidooi voor grotere gezinnen waar de kinderen liefdevol zouden worden opgevangen, waren Desseyn uit het hart gegrepen. Hij zou eindigen met:

“Mevrouw Louise Weiss, moest ik tijdens uw volgende rede uw blaadjes mogen omdraaien, of U tijdens uw spreekbeurt een glas water mogen aanbieden, dan zou ik trots zijn, want dan zou ik dichtbij een grote dame hebben gestaan.”¹⁶⁸

Daarmee raakte de oud-oorlogscorrespondent de essentie van wat hem en Vincx van Vierendeels, Hendrickx en François onderscheidde: antisemitisme had voor hen geen verklarende waarde. Aangezien het de voornaamste aanklacht tegen het nationaal-socialisme vormde, was het overbodige ballast waarvan de oud-Oostfrontstrijders en wapendragers zich zo snel mogelijk dienden te ontdoen.

Maar Desseyn en Vincx gingen nog verder. Antisemitisme was niet alleen een nutteloze en zelfs een verachtelijke ideologie, het was ook een ideologie die inging tegen de Vlaams-nationale traditie. Desseyn schreef niet voor niets dat het een braakmiddel was waar de mannen aan het Oostfront niets mee van doen wilden hebben.¹⁶⁹ Vincx zou het nog explicieter stellen:

“Wij Vlamingen zijn in feite geen antisemieten, op een paar uitzonderingen na, wij waren het niet voor de oorlog en tijdens de oorlog

---

(1980) 10-11, *ibidem*, 7/8 (1980) 12, *ibidem*, 10 (1980) 1-2, 19, *ibidem*, 12 (1980) 29-30, *ibidem*, 1 (1981) 1, 35, *ibidem*, 3 (1981) 15, *ibidem*, 7/8 (1981) 18.

167. De Walen dachten daar wel anders over: *ibidem*, 4 (1980) 38-39.

168. *Ibidem*, 9 (1979) 8.

169. *Ibidem*, 10 (1977) 1.

zongen we wel een paar parodieliëdjes over de joden en vertelden we onze jodenmoppen, maar daar bleef het dan ook bij.

Ik geloof nooit dat er iemand van ons een jood naar de nadere wereld geholpen zou hebben, enkel en alleen omdat hij tot het joodse ras behoorde. Het doden van iemand, omdat hij tot een ander ras of volk behoort of van iemand met een andere politieke of religieuze instelling moet door ons ten strengste afgekeurd worden. Het is een teken van zwakheid.

We predikken (sic) geen moord of geweld maar liefde en begrip. We strijden nu voor het geestelijk en het sociaal welzijn van ons volk.

Kunnen we dat niet door ons voorbeeld en onze overredingskracht, dan moet men het maar laten. We zijn dan onbekwaam."¹⁷⁰

Doordat Desseyen en Vincx hun aanval op het steil Vlaams-nationale standpunt van Hendrickx onverbiddeijk combineerden met een aanval op het antisemitisme van Vierendeels en François, konden de meningsverschillen over de juiste koers voor het Sint Maartensfonds zo escaleren. Maar de inzet van het conflict was dan ook niet gering. Wat Desseyen en Vincx feitelijk wilden bereiken was dat de Vlaamse oud-Oostfrontstrijders en de Vlaamse voormalige geüniformeerde wapendragers in de traditie van de Vlaamse beweging zouden worden opgenomen als Vlamingen. Misschien als Vlamingen die een ernstige beoordelingsfout hadden gemaakt, maar die toch oprecht konden herhalen "*het was voor Vlaanderen, voor Vlaanderen zeg ik U*".¹⁷¹

De ironie wil dat juist Hendrickx, die zich steeds zeer loyaal aan de gematigd nationaal-socialistische koers had gehouden waardoor een opgaan in de Vlaamse beweging vergemakkelijkt werd,¹⁷² met zijn steil Vlaams-nationale opvattingen aanleiding gaf tot de breuk. Want de Hertog Jan van Brabant wilde en kon niet opgaan in de brede veilige en gematigde stroom van de Vlaamse beweging. De kافت van '*Periodiek Contact/De Wende*' werd dan ook getooid met het citaat

---

170. *Ibidem*, 2 (1979) 1.

171. De woorden zijn van Cyriel Verschaëve zie ook: *ibidem*, 5 (1977) 29-31. Het citaat besluit ook F. VIERENDEELS, J. FRANÇOIS, e.a., *Vlamingen aan het Oostfront. Deel 2*, (Antwerpen, 1975).

172. *Ibidem*, 6 (1978) 3-4, *ibidem*, 11 (1978) 1-2, 10, *ibidem*, 6 (1979) 1-2, *ibidem*, 7/8 (1979) 3, *ibidem*, 9 (1979) 10-11.

van dé Hertog Jan van Brabant "*Ich wille immer bliiben gestaden*" en de spreuk "*De oprecht gelovige daad is steeds doel in zichzelf waarheen de weg ook voert*". Die weg voerde naar de barricades waar het radicale steil Vlaams-nationale kamp pal stond.

Voor Vierendeels, François en Hendrickx was een rehabilitatie van de Oostfrontinzet zonder een herwaardering van de ideologie waarvoor men had gestreden, onacceptabel. Zij wilden niet getolereerd worden; zij wilden hun gelijk halen. Zij wilden erkend worden als degenen die steeds gelijk hadden en die als enigen de weg zagen die Vlaanderen moest gaan. Zelfs al had ieder zo zijn eigen voorkeuren, of men nu de accenten meer op het nationaal-socialisme legde of meer op een op een bloed en bodemachtig Vlaams-nationalisme, in alle gevallen ging het om ideeën die ook in Vlaams-nationale kringen de nodige weerstand opriepen. Het jargon van het extreme, radicale Vlaams-nationalisme en het appèl op het verleden waarin Vlaamse-nationalisten dikwijls hun eigen onbegrepen weg waren gegaan om uiteindelijk als martelaren in het Vlaams-nationale pantheon te eindigen, was dan ook om meer dan een reden aantrekkelijk.

CONCLUSIE

Dit artikel bestudeert de relatie tussen racisme, in dit geval antisemitisme, en nationalisme in een extreme situatie. Onderzocht wordt hoe nationalistes reageren op een situatie waarin de druk om racistische denkbeelden te accepteren groot is. Centraal staat het 'Sint Maartensfonds' de Vlaamse organisatie van voormalige vrijwilligers in nationaal-socialistische (para-)militaire organisaties. Het gaat vooral om Waffen-SS veteranen. Het uitgangspunt is dat als de vrijwilligers tijdens de oorlog werden beïnvloed door het antisemitisme, er nog sporen terug te vinden moeten zijn in hun huidige publikaties en vooral bij interne conflicten.

In de periode van 1976 tot 1982 werd het 'Sint Maartensfonds' geteisterd door ideologische conflicten die er in april 1980 toe leidden dat een belangrijk deel van de leden (ongeveer 600 man) een eigen organisatie begon: 'Hertog Jan van Brabant'. Inzet van de controversale

was de plaats van de voormalige oud-Oostfrontstrijders in de Vlaamse beweging.

De verschillende standpunten blijken herleid te kunnen worden tot een verschillende waardering van antisemitisme. Er kunnen drie standpunten worden onderscheiden. De meerderheid was van mening dat antisemitisme als zodanig niet thuishoorde in de rangen van Vlaamse Waffen-SS veteranen. Zij stelden dat racisme vreemd was aan de Vlaamse beweging en het antisemitisme verworpen diende te worden als men aansluiting zocht bij de Vlaamse beweging. Het doel was een rehabilitatie van de Oostfrontinzet door op te gaan in de Vlaamse beweging. De achterliggende gedachte was dat naarmate men er beter in slaagt om in de Vlaamse beweging te integreren, de Oostfrontinzet het SS-stigma zal verliezen.

De tegenstanders, die vooral terug te vinden waren in de gewestelijke afdeling 'Brabant', meenden dat de rassentheorie de Vlaamse emancipatiebeweging in zijn juiste racistische kader plaatste. Men was echter verdeeld over de status van het Vlaamse nationalisme. Naast nationalisten waren er radicale nationaal-socialisten. De nationaal-socialisten zagen de Vlaamse beweging als een incident in de rassenstrijd tegen de 'Internationale Joodse Samenzwering'.

Voor de steile Vlaams-nationale en nationaal-socialisten was de gedachte dat zij ongemerkt moesten opgaan in de brede stroom van de Vlaamse beweging onacceptabel. Hun inzichten in de 'ware' verhoudingen in de politiek eisten een ideologische beginselvastheid die de organisatie in de marge van het Vlaams-nationalisme plaatste. In de verwachting dat het juiste besef eens zou doorbreken was men van mening dat de Oostfrontinzet vooral moest worden gezien als een onderdeel van de nationaal-socialistische strijd. De leeuwenvlag waarachter zij zich verscholen en het Vlaams-nationale jargon dat zij gebruikten dekten allang de lading niet meer. Het bood hun echter een aansluiting bij een algemeen erkende extremistische stroming in het Vlaams-nationalisme en was als zodanig onontbeerlijk.¹⁷³

---

173. W. DE BOCK, J. CAPPELLE, A. MAESSCHALK, e.a. *Extreem-rechts en de staat*, 78-94, 94-118, 141-213, 225-235.

De tegenstellingen tussen de gematigde en de radicale stroming lijken verwant aan de tegenstellingen in Vlaanderen tussen de collaboratie-bewegingen. De aanhang van het Sint Maartensfonds en de Hertog Jan van Brabant viel waarschijnlijk niet samen met de groepen die al in 1943 tegenover elkaar stonden, maar de meningsverschillen over het nationaal-socialisme en de eigen Vlaamse identiteit klinken bekend. In dit verband zijn de recente ontwikkelingen in de Hertog Jan van Brabant opmerkelijk. Na april 1983 zette een radicalisering in nationaal-socialistische richting in ondanks het feit dat de Hertog Jan in 1984 weer in het Sint Maartensfonds werd opgenomen.¹⁷⁴ De invloed van de Hertog Jan op de ideologische koers van het Sint Maartensfonds na 1984 is, gezien de vorm en inhoud van *Berkenkruis*, nihil.

Het curieuze is dat de kwaliteit en de vormgeving van *Periodiek Contact* na 1986 achteruitging. Het kan een teken zijn van een zekere marginalisering van de Hertog Jan binnen de gemeenschap van oud-Oostfrontstrijders. Een andere mogelijkheid is dat Van Hecke c.s. een ander forum vonden voor hun ideeën. De voorzitter en de secretaris van de Hertog Jan, Van Hecke,¹⁷⁵ en Remi Leenaerts, fungeerden als lijsttrekkers voor het Vlaams Blok in de Brusselse kamerverkiezingen en de senaatsverkiezingen.¹⁷⁶

De band van de Hertog Jan met Vlaams Blok lijkt veelbetekenend en de conclusies over het verband tussen het racisme en het Vlaams-nationalisme lijken voor de hand te liggen. Op basis van het onderzoek dat aan dit artikel ten grondslag ligt echter, lijkt vooralsnog alleen de vaststelling dat de hier onderzochte racisten een grotere affiniteit hebben met het nationaal-socialisme dan met het Vlaams-nationalisme verdedigbaar.

---

174. *Berkenkruis*, 7/8 (1984) 18.

175. Van Hecke is niet zomaar een racist, maar een van de voornaamste Vlaamse pleitbezorgers van de revisionistische school. Zie H. DE SCHAMPHELEIRE, 'De Auschwitz-leugen in Vlaanderen', *Drie maandelijks tijdschrift van Auschwitz-Stichting*, nr. 9-10 (1985) 95-102.

176. A. DELICHTE, 'Dienstbetoon in dienst van het kruis', *Halt*, 4 (1988) 13-14.

Tenslotte kan men zich afvragen of het zin heeft om juist het verband tussen Vlaams-nationalisme en racisme te onderzoeken als racisme een algemeen verschijnsel blijkt te zijn in de Belgische politiek. In *Barbaren. Migranten en racisme in de Belgische politiek*¹⁷⁷ wordt uiteengezet dat racisme in België aan beide zijden van de taalgrens en in alle politieke partijen, van links tot rechts, voorkomt. Op grond van de hier onderzochte personen en gebeurtenissen kan men vaststellen, voor zover dat mogelijk is op basis van alleen schriftelijke bronnen, dat het Vlaams-nationalisme zowel een stimulans voor als een rem op racistische ideeën kan zijn. Als de conclusie juist is dat Vlaamse oud-Oostfrontstrijders, voormalige Waffen-SS-ers, op basis van hun Vlaams-nationalisme bereid zijn om met hun racistische kameraden te breken, dan wordt hierdoor een interessant perspectief geboden voor verder onderzoek naar de relatie tussen het Vlaams-nationalisme en het racisme in Vlaanderen.

---

177. H. GIJSELS, V. HOBIN, H. BOUKHRISS, e.a., *De Barbaren. Migranten en racisme in de Belgische politiek*, (Berchem, 1988).

**The Dilemmas of the Flemish old Eastern Front Fighters. An
Analysis of Antisemitism and Flemish Nationalism in
"Berkenkruis" and "Periodiek Contact".**

BY
FRED GOEDBLOED

Summary

This article studies the relationship between racism, in this case antisemitism, and nationalism in an extreme situation. An attempt is made to investigate how nationalists react to a situation in which the pressure to accept racist ideas is great. Central is the "Sint Maartensfonds", the Flemish organisation of former volunteers in nationalist-socialist (para)military organisations. We are dealing mainly with Waffen SS veterans. The basic assumption is that if volunteers were influenced by antisemitism during the war, there must still be traces of this in their present-day publications, particularly when there are internal conflicts.

In the period between 1976 and 1982 the "Sint Maartensfonds" was stricken by internal conflicts. As a result a considerable number of members (about 600) founded their own organisation in April 1982: "Hertog Jan van Brabant". The stake of the controversy was the position of former Eastern front fighters in the Flemish movement.

Apparently the different points of view can be reduced to a difference in appreciation of antisemitism. Three points of view can be distinguished. The majority held the opinion that antisemitism as such had no place in the ranks of the Flemish Waffen SS veterans. They posited that racism was foreign to the Flemish movement and that antisemitism should be rejected if one was to seek contact with the Flemish movement. The opponents thought that the racial theory placed the Flemish emancipatory movement in its correct racist frame. But they were divided over the status of Flemish nationalism. Next to

the nationalists there were the radical national socialists. The latter saw the Flemish movement as an incident in the racial fight against the "International Jewish Conspiracy".

Based on this investigation one must come to the conclusion that Flemish nationalism offers an increased consciousness of racist ideas, but that it is not an essential or sufficient condition for the acceptance of racist ideas.

**Les dilemmes des anciens combattants flamands de l'Est
organisés. Une analyse de l'antisémitisme et du
nationalisme flamand dans "Berkenkruis" et "Periodiek
Contact".**

PAR
FRED GOEDBLOED

Résumé

Cet article étudie la relation entre d'une part le racisme, plus particulièrement l'antisémitisme, et d'autre part le nationalisme dans une situation extrême. De quelle façon les nationalistes réagissent-ils à une situation dans laquelle règne une forte pression à accepter des formes de pensées racistes?

La place centrale est occupé par le "Sint-Maartenfonds", l'organisation flamande d'anciens volontaires engagés dans des organisations (para-)militaires nationales. Il s'agit surtout de vétérans des Waffen-SS. Le point de départ est le suivant: si les volontaires durant la guerre furent influencés par l'antisémitisme, des traces doivent encore être visibles dans leurs publications actuelles et surtout dans leurs conflits internes.

Durant la période allant de 1976 à 1982, le "Sint-Maartenfonds" fut touché par des conflits idéologiques qui eurent pour effet qu'en avril 1982, une partie importante des membres (environ 600 personnes) démarèrent une organisation propre: "Hertog Jan van Brabant". L'enjeu était la place des anciens ex-combattants du front de l'Est dans le mouvement flamand.

Il apparaît que les différents points de vue peuvent être réduits à une appréciation différente de l'antisémitisme. Trois points de vue peuvent être distingués. La majorité était d'avis que l'antisémitisme en tant que tel n'avait pas sa place dans les rangs des vétérans Waffen-SS flamands. Pour cette majorité, le racisme était perçu comme étranger

au mouvement flamand et l'antisémitisme devait être rejeté dans le cas où un rattachement adversaires par contre étaient d'avis que la théorie des races plaçait le mouvement émancipateur flamand dans son cadre raciste correct. Mais les avis sur le statut du nationalisme flamand étaient divisés. Du côté des nationalistes, il y avait des nationaux-socialistes radicaux. Les nationaux-socialistes concevaient le mouvement flamand comme une incident dans la lutte des races contre la "conspiration juive internationale".

Sur base de cette étude, il faut formuler la conclusion que le nationalisme flamand apporte une conscience plus élevée aux idées racistes sans être toutefois une condition nécessaire ou suffisante pour l'acceptation de formes de pensées racistes.